

SANKAREIDEN KIIRASTULI

Yleisaikakauslehtien rakentama kuva Lahden doping-hiihtäjistä

Ville Pesonen

Liikuntapedagogiikan

Pro gradu –tutkielma

syksy 2003

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikuntakasvatuksen laitos/ Liikunta –ja terveystieteiden tiedekunta

PESONEN, VILLE: Sankareiden kiirastuli, aikakauslehtien rakentama kuva Lahden doping-hiihtäjistä

Liikuntapedagogiikan
Pro gradu-tutkielma, 74 s.

2003

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää minkälaista kuvaa yleisaikakauslehtien toimittajat rakensivat Lahden hiihdon MM-kisoissa vuonna 2001 dopingista kiinnijääneistä suomalaisurheilijoista. Tutkimuksessa verrataan aikakauslehdistä tehtyä analyysia urheilun hyvän kertomuksen ja urheilusankaruuden käsitteisiin. Samalla on pyritty valottamaan eri tutkijoiden näkemyksiä esittelemällä urheilun, yhteiskunnan ja joukkotiedotuksen välisiä vuorovaikutussuhteita. Aineistona on käytetty kaikkia suomalaisten yleisaikakauslehtien doping-hiihtäjistä MM-kisojen jälkeen kirjoitettuja artikkeleja, jotka on rajattu yhdeksään urheilijoiden itsensä antamaan henkilöhaastatteluun. Menetelmällisesti tutkimus edustaa laadullista, lähiluvulle perustuvaa sisällönanalyysia.

Aineistosta etsittiin tapoja, joilla hiihtäjiä kuvattiin. Nämä ominaisuudet kerättiin tutkimuksessa taulukkoon, sen jälkeen käytettyjä kuvauksia ja niiden merkityksiä analysoitiin tarkemmin teema kerrallaan. Teemoiksi nousivat hiihtoon liittyvät ominaisuudet, sankaruus, miehisuus/ naiseus, inhimilliset, uskonnolliset ja negatiiviset piirteet. Lisäksi jokaisen urheilijan haastatteluista koottiin tarina, joka kuvasi hänen selviytymistään Lahden doping-skandaalista.

Tutkimuksesta käy ilmi, että huippu-urheilu ja siitä kirjoittava journalismi ovat kiinteässä riippuvuussuhteessa, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa urheilujournalismin laimeaan intoon uudistaa urheiluliikettä ja nostaa esiin sen epäkohtia. Aikakauslehdissä urheiluun suhtaudutaan ihannoivasti, urheilijat esitetään aiheettomastikin sankareina, eikä dopingin takia tehdyissä haastatteluissa mainita itse dopingia juuri nimeksikään. Lehdet käsittelevät urheilijoita perinteisten suomalaisten arvojen, kuten perheen, työn, uskonnon ja isänmaan kautta. Dopingjutuissa toistetaan tiedostamattomasti tai tiedostetusti usein tiettyä tarinan kaavaa, annetaan lukijoille se mitä he odottavatkin eli todellisuudessa ei mitään uutta. Tämän voi nähdä yrityksenä säilyttää kansallista hegemoniaa ja toisaalta puolustella muunkin yhteiskunnan arvomaailmaa, jota urheilun ongelmat itse asiassa heijastavat.

Asiasanat: laadullinen sisällön analyysi, urheilun hyvä kertomus, urheilusankaruus, urheiluetiikka, media, yhteiskunta, urheilujournalismi

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	TUTKIMUSONGELMA.....	3
3	URHEILUN ”HYVÄ KERTOMUS”	5
3.1	Urheilu historiallisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä.....	5
3.2	Miten urheilijaa on kuvattu.....	11
4	URHEILUSANKARUUS	14
4.1	Millainen on sankari?.....	14
4.2	Urheilusankaruuden merkitys.....	17
4.3	Miten urheilusankari syntyy?.....	19
5	MEDIA	21
5.1	Median asema yhteiskunnassa.....	21
5.2	Median ja urheilun suhde.....	26
6	MITEN TUTKIMUS TEHTIIN	28
6.1	Aineisto.....	28
6.2	Metodi.....	30
6.3	Metodin perustelua	31
6.4	Tutkimuksen eteneminen.....	32
7	TULOKSET.....	36
7.1	Tulosten tulkinnasta.....	36
7.2	Analyysi.....	37
7.2.1	Millainen kuva hiihtäjistä luotiin:.....	37
7.2.2	Hiihtäjien ominaisuudet.....	47
7.2.3	Koonti	60
8	POHDINTA.....	63
	LÄHTEET	68

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni aiheeseen heräsi tutkiessani aiemmassa proseminarityössäni ”urheilun etiikasta ja moraalista” huippu-urheilun arvoja ja ihmiskäsitystä. Jo tuolloin yhdyin monien urheilusta kirjoittaneiden asiantuntijoiden käsitykseen huippu-urheilun syvästä arvovirtiriidasta. Jatkoin aiheen käsittelyä opettajan pedagogisten opintojen yhteydessä tekemäni kasvatustieteen proseminarityön ”Kolme kuningasta ja kesän kaunein morsian” parissa. Tuolloin käytin samaa aineistoa kuin nyt, mutta tyydyin aiheen suppeampaan käsittelyyn sekä teoreettisesti että tekemäni analyysin osalta. Tässä tutkimuksessa pyrin syventämään ymmärrystäni urheilun, urheilujournalismin ja yhteiskunnan välisistä suhteista. Koetan selvittää sitä, miten kulttuurissamme käsitellään henkilökohtaisia kriisejä ja kerrotaanko esimerkiksi urheilijoista ihmisinä vai sankareina? Toistetaanko tiedostamattomasti tai tiedostetusti aina tiettyä tarinan kaavaa, annetaan lukijoille, kansalle se, mitä he odottavatkin –eli todellisuudessa ei mitään uutta.

Tutkimuksen aikana aineistosta nousi yhtenä vahvana teemana esiin sankaruus ja samalla urheilijoiden luonteenpiirteiden kuvaukset. Aihe tuntui kiinnostavalta ja hedelmälliseltä, päätinkin valita urheilusankaruuden ja ”urheilun hyvän kertomuksen” lähemmän tarkasteluni kohteeksi. Nämä teemat ovat mielenkiintoisia joukkotiedotuksen yhteiskunnallisen merkityksen kannalta, urheilijoiden esikuva- ja roolimalli-aseman vuoksi sekä yleensä lehdistön ja urheilun välisen vuorovaikutussuhteen ymmärtämiseksi.

Itse olen kriittisen humanistinen liikuntaa opiskeleva kilpaurheilija, joten lukijan on syytä pitää se mielessään vetäessään johtopäätöksiä päätelmistäni.

2 TUTKIMUSONGELMA

Tutkimuksessani selvitän laadullista sisällönanalyysia käyttämällä, sitä, minkälaista kuvaa yleisaikakauslehtien toimittajat rakensivat henkilöhaastatteluissa Lahden dopinghiihtäjistä, Milla Jauhosta, Jari Isometsästä, Harri Kirvesniemestä, Mika Myllylästä, Janne Immoesta ja Virpi Kuitusesta. Sen lisäksi pyrin selvittämään myös sitä, miksi hiihtäjiä kuvattiin, niin kuin heitä kuvattiin ja mitä kuvaukset itse asiassa tarkoittivat.

Samalla yritän aukaista ”urheilun hyvä kertomuksen” ja urheilusankaruuden ajatuksia. Koetan myös eri tutkijoiden näkemyksiä esittelemällä ja vertailemalla muodostaa kuvaa urheilun, yhteiskunnan ja joukkotiedotuksen välisistä vuorovaikutussuhteista.

Pänkäläisen (1998) mukaan urheilujournalismin tutkimus on Suomessa 90-luvun ilmiö. Sitä on harjoitettu vähän ja tutkimukset ovat olleet pääasiassa opinnäytetöitä (ei kuitenkaan väitöskirjoja). Tutkimukset on tehty yleensä Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen viestinnän tai sosiologian laitoksilla, harvemmin liikuntatieteellisessä tiedekunnassa. Metodina on käytetty yleensä sisällönanalyysia ja tutkimuskohteena on ollut useimmiten urheilulehdistö tai urheilujournalismin kieli. (Pänkäläinen 1998, 29. ks. myös Pirinen 1999) Tutkimukset on useimmiten tehty sanomalehtiaineistosta (Pirinen 1999). Aikakauslehtiaineistoa ei ole urheilujournalismia tutkittaessa tietääkseni aiemmin käytetty ainakaan vastaavassa mittakaavassa, kuin omassa tutkimuksessani, jossa aineistona olivat kaikki Suomessa julkaistut yleisaikakauslehdet puolentoista vuoden ajalta. Lahden MM-hiihtojen dopingkäryjä ovat Suomessa tutkineet mm. Perko (2001) ja Tiihonen (2002). Molemmat käyttivät aineistonaan pääasiassa sanomalehti ja tv-materiaalia ja keskittyivät tutkimuksissaan lähinnä dopingin syiden ja ongelmallisuuden pohtimiseen ja selittämiseen. Tietääkseni Lahden MM-hiihdoista ei ole aiemmin tehty tutkimusta, jossa aineistona käytetään aikakauslehtien kirjoituksia ja jossa pyritään selvittämään ja pohtimaan lehdistön luomaa kuvaa doping-hiihtäjistä.

Urheilusankaruudesta ja median luomista sankaritarinoista ovat aiemmin kirjoittaneet mm. Virtapohja (1998), Koski (1992 ja 2001) ja Salakka (1995). Kaikki toteavat, että media luo tietoisesti urheilijoista sankareita ja rakentaa heidän ympärilleen tarinaa, jonka on myydäkseen lehtiä oltava mahdollisimman dramaattinen. Tätä draamaa synnytetään muun muassa vastakkain asetteluilla, yksityiselämän paljastuksilla ja urheilijoiden suoritusten hehkuttamisella.

Aiempien tutkimusten valossa uskon laajalla, harvemmin käytetyllä aikakauslehti aineistollani ja tutkimusaiheellani laaventavani suomalaisen urheilujournalismin tutkimuksen kenttää ja samalla voin verrata muiden tutkijoiden eri aineistoilla saamia tuloksia omiini.

3 URHEILUN ”HYVÄ KERTOMUS”

3.1 Urheilu historiallisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä

Heikkalan (1994) mielestä huippu- ja kilpaurheilun arvoperustaa on lähes mahdotonta tarkastella irrallaan urheilun historiasta. Juuri historiasta löytyvät perusteet ja prosessit urheilun arvojenkin muotoutumiselle. Keskeistä urheilussa on kilpailu. Inhimillisenä toimintana kilpailuun liittyy sekä tiettyjä vaistonvaraisia että kulttuurisia elementtejä. Ihmisen luonnonhistoriasta löytyy pohjaa kilpailemisen vietille, mutta myös rituaalit ja symboliikka ovat olennaisia, sillä juuri ne erottavat inhimillisen toiminnan luonnontapahtumista. Modernissa yhteiskunnassa, jossa jousen jännittäminen tai keihään heittäminen eivät enää ole henkiinjäämisen kannalta välttämättömiä toimintoja, urheilusta on tullut nimenomaan kulttuurista ja sosiaalista toimintaa. Toiminnan funktio tai tehtävä on väistynyt taka-alalle, mutta toiminnan muodot, kuoret jäävät osaksi kulttuurihistoriaamme. (Heikkala 1994, 232-240.)

Sironen (1995) kertoo suomalaisen urheilun alun sijoittuvan virallisella tasolla vuoteen 1987 Laukaaseen Finninkylälle. Tuolloin järjestettiin ensimmäinen juoksukilpailu, kylän nopein mies-kisa. ”Sportti kulttuuri kulkeutui Suomeen ylioppilaiden mukana Englannista 1800-luvun lopulla. Tällöin urheilu oli lähinnä yläluokkaisten herrasmiesten puuhailua raittiissa ilmassa esimerkiksi hevosten, metsästyksen, purjehduksen, soudun, ratsastuksen, hiihdon ja luistelun parissa. Samaan aikaan rahvaan keskuudessa eli vielä vahvana leikki- ja pelikulttuuri, joka juonsi juurensa aina keskiajalta asti. Aluksi urheiluun ei kuulunut harjoittelu, kilpailtiin luonnon suomilla lahjoilla. Vähitellen alettiin kuitenkin ymmärtää, että fyysinen harjoittelu muussakin kuin työ- tai ansiotarkoituksessa saattoi olla hyödyllistä. Tästä alkoi suomalaisen kilpaurheilun kehitys. (Sironen 1995, 16, 22-24.)

Henning Eichbergin (1987) mukaan urheilu on hyvin kilpailulähtöistä. Se on viimeisten 200 vuoden aikana kehittynyt suoritukseksi, tulosten tuottamiseksi, parantamiseksi ja maksimoimiseksi.

Tämä malli on perustana myös olympialaisille (nopeammin, korkeammalle, voimakkaammin) ja organisoidulle urheiluseuratoiminnalle, jossa se on sisäänrakennettu osa kilpailujärjestelmää (sentit, grammat, sekunnit, pisteet). Tässä ajattelussa vain tulokset ratkaisevat. Juuri tämä orientaatio tekee urheilusta niin jännittävän yleisölajin. Myös koululiikunta noudattaa usein tätä samaa mallia. (Eichberg 1987.)

Eichbergin mukaan urheilua harjoitetaan: 1. Suorituksen takia. Suoritus on luonnonhallinnan, ympäristönhallinnan muoto – ja siten tapa hankkia tietoa. 2. Terveystakia. Tavoitteena on fyysinen ja psyykkinen terveys. 3. Elämyksellisyyden takia. Elämyksiä saadaan: ruumiinkokemuksen kautta; toistamalla kunnes ”onnistutaan”, teknisiä valmiuksia hankkimalla, fantasian, luovuuden ja keksimisen avulla. (Eichberg 1987, 54-55.)

Heikkalan (1994) mukaan, kun kyse ei ole enää eloonjäämisestä, löytyy asennoitumisesta kilpailuun merkittäviä kulttuurisia eroja. Aasialaisessa ajatteluperinteessä korostuu maallisten halujen turhuus ja tämän puoleisen maailman harhakuvamaisuus. Ponnistelu maallisen onnen eteen on turhaa, maine ja kunnia, varallisuus ja vaikutusvalta ovat katoavaisia elämän tuonpuoleiseen johtavassa kiertokulussa. Voitot ja ennätykset näyttävät pikemminkin irrationaalisilta kuin tavoiteltavilta asioilta. Tavoitteena itämaisissä urheilumuodoissa onkin pikemminkin ollut itsensä hallitseminen kuin vastustajan kukistaminen, siis tasapainoinen täydellinen osaaminen ja sielun ja mielen harmonia. Roomalais-kreikkalaisessa perinteessä taas korostuvat kilpailu ja uskaltaminen, voittaminen, saavutukset, suorittaminen kulttuurisena arvopohjana. Keskinäinen kilpailu, sekä henkisellä että fyysisellä tasolla, on tämän perinteen kautta luonut pohjaa suorituskeskeiselle nykyurheilulle.

Myös roomalais-kreikkalaiseen perinteeseen liittyy itsensä hallitseminen ja kurinalaisuuden perinne, mutta päämäärä on erilainen, maallinen. Tunnuslause ”citius, altius, fortius” kuvaa kilpa- ja huippu-urheilun ydintä, suorittamista, saavuttamista, edistystä, kilpailua paremmuudesta. (Heikkala 1994, 232-240.)

Väyrysen (1987) mukaan tämän saman ajattelun ydin näkyy myös kaikkialla länsimaisessa yhteiskunnassa. Näin voidaan katsoa urheilun vain heijastavan ympäröivän yhteiskunnan arvomaailmaa. Kulttuurisesti urheilun taustalla vaikuttavat protestanttiset perusarvot (ahkeruus, yritteliäisyys) tähtäävät lähinnä maalliseen ja materiaaliseen tehokkuuteen. Nämä taas ajavat yhteiskuntajärjestelmän toimivuutta. Tästä näkökulmasta urheilu toimii yhteiskuntaan sopeuttavana voimana ja ideologisen, kansallisen tai jopa maskuliinisen hegemonian ylläpitäjänä. (Väyrynen 1987, 2-7.)

Kurjensaari (1973) kertoo, miten suomalaisten maine urheilukansana sai alkunsa. Antwerpenin, Pariisin ja Amsterdamin olympialaisten kultamitalit, voitot ja saavutukset loivat myytin, että suomalaiset ovat muita kansoja fyysisesti vahvempia. Tämän urheilumyytin rinnalla oli myös sotilaallinen myytti; ”suomalainen vastaa kymmentä ryssää”. Uskoimme, että kova luonto, ilmasto ja karu elämäntapa teki meistä kovia ja vahvoja. Urheilu oli korvenraadannan jalostuneempi muoto. (Kurjensaari 1973, 13. ks. myös Väyrynen 1994, 30.)

Suomalaisessa tiedekeskustelussa oli 1970-luvulla suuntaus, jossa kritisoitiin erittäin tiukasti hallitsevaa yhteiskuntamuotoa, sen vallanpitojärjestelmää, ja vallankäyttötapoja. Esitettiin, että valtio pitää urheilua vain yhtenä vallankäytön välineenä muiden joukossa (esim. uskonto ja työ). Tämän näkemyksen mukaan urheilu on viihdettä, joka pitää kansan tyytyväisenä ja estää sitä huomaamasta sidottua asemaansa osana yhteiskunnan koneistoa. Tämä perinne juontaa jo antiikin ajoilta, jolloin kansalle tarjottiin leipää ja sirkushuveja. (Selin 1973, 129.)

Vuolle (1973) näki hyvin urheilun tulevaisuuden jo tuolloin. Hänen mukaansa kilpailu tämän päivän yhteiskunnassa muistuttaa tuotantoelämän rakennetta. Amatörismin aatteellisen perustan murentuessa huippu-urheilun tulevaisuus muodostuu erääksi yhteiskunnallisen tuotantoelämän sektoriksi. Lähinnä osaksi viihdeteollisuutta, jolloin siinä tulevat vallitsemaan samat lainalaisuudet kuin tuotantojärjestelmässä yleensä. (Vuolle 1973, 112.)

Viitanen (1973) määritteli urheilun elinehtoja seuraavasti. Huippu-urheilun kehittymisen ja laajenemisen edellytyksiä ovat kaupungistuminen ja vapaa-aika. Nationalismi ja kaupallisuus sekä joukkotiedonvälitys ovat niin ikään tärkeitä. (Viitanen 1973, 50.) Mutta toisaalta suomalaiset alkoivat ensimmäisenä kansakuntana määrätietoisesti käyttää kilpaurheiluvoittoja kansallisen pätemisen välikappaleena (Hentilä 1987, 224).

Myös Allardt näkee urheilun vahvasti kansakunnan rakentajana. Urheilun suuret voitot tekevät voittajamaata tunnetuksi varsinkin silloin kun kyseinen maa on juuri itsenäistymässä. Suurimmat urheilun yhteiskunnalliset vaikutukset hän löytää kuitenkin sisäpolitiikasta. Hänen mukaansa likimain kaikissa olosuhteissa urheilu liittyy yhteen yhteiskunnan eri osa-alueita, lisää sosiaalista aktiivisuutta ja kasvattaa nuorisoa. Eli urheilu luo sosiaalista yhteisöllisyyttä, jota jokainen yhteiskunta tarvitsee. (Allardt 2001, 13. ks. myös Väyrynen 1994, 35.)

Väyrysen (1994) mukaan, kilpaurheilusta on useimmissa yhteiskunnissa tullut sosiaalisten jännitteiden purkautumistie. Näin urheilun draamallisuudella saattaa olla yhteiskuntaa integroiva vaikutus. Aivan ilmeistä on, että Yhdysvalloissa ammattilaisuuteen ja laajaan julkisuuteen perustuvilla pallopeleillä on sikäläistä yhteiskuntaa yhdistävä vaikutus niiden peittäessä yhteiskunnan todellista olemusta. (Väyrynen 1994, 31.)

Tämä näkökanta tukee urheilukriittistä väitettä urheilusta symbolisena sodankäyntinä kansakuntien välillä. Sotahan tunnetusti myös hitsaa kansakunnan yhteen, urheilu tekee samoin, mielestäni kyseinen yhteys ei ole kovinkaan kaukaa haettu (ks. myös Puhakainen 1997, s.217). Mutta Pänkäläinen kuitenkin (1998) toteaa, että huippu-urheilun asema viihdeteollisuuden ja kansainvälisen talouden osana määrittää sen kehitystä jatkossa enemmän kuin mitkään urheilun perinteet ja arvot (Pänkäläinen 1998, 91).

Moderni kilpaurheilu kaikkine piirteineen on kuitenkin ymmärrettävä historiallisesti uudeksi ilmiöksi, modernismin ja industrialismin tuotteeksi. Urheilu on lyhyen historiansa aikana valjastettu moninaisten elämää suurempien tehtävien täyttäjäksi. Se puhuttaa ja liikuttaa edelleen ihmisiä joka puolella maailmaa. Urheilun huikea suosio ei kuitenkaan voi selittyä sen kiistattomalla yhteiskunnallisella, viihteellisellä tai historiallisella merkityksellä. Suosion salaisuus löytyy urheilusta itsestään, jokaisen yksittäisen ihmisen sisältä. Heideggerin ajatus ”varsinaisesta olemisesta” tilana, jossa ihminen on luonnollisimmillaan, sinut itsensä kanssa ja onnellinen, voisi valottaa tätä urheilun syvempää luonnetta (ks. Heidegger 2000).

Kirjallisuudesta nousee vahvasti esiin kaksi vastakkaista ruumiillisuuden tulkintaa, jotka selittävät urheilun, ruumiin ja mielen välistä yhteyttä. Näyttää siltä, että länsimainen filosofia tarjoaa ruumiin ja mielen yhteyden tulkinnalle vain kaksi vaihtoehtoa: kartesiolaisen ruumiin ja mielen erottavan käsityksen tai fenomenologisen ruumiin ja mielen erottamattomaan ykseyteen perustuvan käsityksen. Kartesiolaiset uskovat ruumiin olevan alisteinen mielelle ja siten hallittavissa kuten kone. Fenomenologit taas ovat sitä mieltä, että ruumiin ja mielen välinen yhteys on syvempi, erottamaton, näin kumpikin vaikuttaa toiseen ja siten samalla itseensä. Huippu-urheilua kritisoidaan sen kartesiolaisesta ihmiskäsityksestä, jonka uskotaan rajoittavan ihmisyyttä ja osaltaan siten johtavan moraalin vääristymiseen. Kirjoittajista Koski (2000), Klemola (1991), Puhakainen (1995, 1997), Tiihonen (2002), Eichberg (1987), Tossavainen (2002) ja Sironen (1986, 1995,) edustavat selkeästi fenomenologista suuntausta Väyrynen (1994) taas kuvaa ja kritisoi vuosisadan vaihteen organistisia yhteiskuntateorioita, joissa valtio ja harjoitettu miehen ruumis rinnastettiin ja keho nostettiin kansakunnan voiman symboliksi. Kallio (1985, 104-110) taas kertoo Tahko Pihkalan ajatuksista, jotka edustivat kartesiolaista lähestymistapaa. Pihkala uskoi urheilun olevan jäänne ihmisen eläimellisestä, ruumiillisesta puolesta. Lukemani kirjallisuuden perusteella vaikuttaa siltä, että kartesiolainen ruumiillisuuden tulkinta on väistymässä (tai väistynyt) fenomenologisen suuntauksen tieltä. Suomalaisessa huippu-urheilussa mielen ja ruumiin kahtiajako tuntuu kuitenkin vielä olevan yleinen ajattelutapa.

Tätä käsitystä tukevat monet urheiluvalmennusoppaat ja jopa osa huippu-urheiluun suunnatusta liikuntapsykologisesta tutkimuksesta. Esimerkkinä perinteisestä kartesiolaisuudesta käy Hartiala (1997) ja sen voimakkaasta kritiikistä Puhakainen (1997). Hyvä esimerkki kartesiolaisuudesta on myös monien urheilijoiden ja valmentajien käyttämä konekieli kuvattaessa urheilijan ruumista. Urheiluväki puhuu ruumiista monesti kuin oikkuilevasta koneesta, joka tarvitsee säätöä ja korjausta, eikä tahdo alistua hengen käskyjen alle (ks. Puhakainen). Osaltaan puhe erillisistä ruumiista ja mielestä johtunee myös osaltaan kristillisestä perinteestämme, joka nimenomaan perustuu ruumiin ja mielen kahtiajakoon, eikä siten ole vain urheiluväen tapa. Kristillisessä ajattelussa ruumiilliset ja maalliset halut on täytynyt kieltää, jotta henki säilyisi puhtaana. Tämä jako on vahvan dikotominen: likainen maallinen ruumis taistelee puhdasta taivaallista sielua vastaan, panoksena on, ei enempää tai vähempää kuin iänkaikkinen elämä.

Aiemmin mainittu ”varsinaisen olemisen” tila voisi löytyä urheilun kautta, sillä urheilu jollakin tavalla valottaa ruumiin ja hengen yhteyttä ja siten ihmisen ja olemassaolon sisintä olemusta, totuutta, jonka löytäminen on aina ollut ihmisen päämäärä. Erilaisten filosofisten suuntausten mukaan tämä totuus, maailmassa olemisen ymmärtäminen, voi ihmiselle paljastua joko rationaalisen päättelyn, tutkimuksen kautta tai ns. oven avautumisen -käsitteen avulla. Oven avautumisen käsitteellä tarkoitetaan sitä, että todellisuus paljastaa hetkeksi todellisen luonteensa ihmiselle. Tämä oven avautuminen on ehkä mahdollista saavuttaa juuri urheilun avulla. Tämä ajattelutapa tulee esiin itämaisissa filosofioissa, joissa urheilua käytetään nimenomaan henkisen kasvun, varsinaisen olemisen tilan löytämisen välineenä. (ks. Koski 2000. Sironen 1986. Puhakainen 1997. Klemola 1991.)

3.2 Miten urheilijaa on kuvattu

Vertaan tässä tutkimuksessa aikakauslehdistä tekemääni analyysia niin sanottuun urheilun ”hyvään kertomukseen”, joka sisältää tavan, joilla urheilijoita on totuttu tällä vuosisadalla kuvaamaan. Tätä käsitettä ovat käyttäneet mm. Ripatti (2001) ja Ilmanen (2002). Urheilun ”hyvä kertomus” sisältää joukon hyviä ominaisuuksia, joita perinteisesti on pidetty seurauksena urheilun harrastamisesta ja käytetty myös urheilun yhteiskunnallisina perusteluina. Kimmo Ripatti (2001, 46) on jaotellut lopputyössään urheilun ”hyvän kertomuksen” viitekehyksen seuraavasti. Urheilu kasvattaa ihmistä fyysisesti, opettaa tämän kuriin, kasvattaa hyviä luonteenpiirteitä, tuottaa iloa ja antaa mahdollisuuden sankaruuteen. ”Hyvän kertomuksen” mukaan urheilu kasvattaa seuraavia luonteenpiirteitä: tahto, päättäväisyys, tarmo/reippaus, sisu, rohkeus, rehtiys, rehellisyys ja epäitsekkyyys. Ripatin jaottelu perustuu suomalaisessa kaunokirjallisuudessa vuosina 1920-2000 ilmenneeseen urheilun ”hyvään kertomukseen”.

Ilmanen (2002) mukaan ”hyvällä kertomuksella” ymmärretään kaikkia niitä positiivisia ja tavoittelemisen arvoisia seikkoja, joita urheiluun katsotaan liittyvän. Urheilun ”hyvän kertomuksen” keskeisinä rakennusaineiksina ovat olleet valistuksen ajan kasvatusopilliset näkemykset, modernin urheilun käynnistymiseen vahvasti vaikuttaneen Pierre de Coubertinin olympismin ideaali ja urheilun kytkytyminen suomalaiskansalliseen liikkeeseen viime vuosisadan alussa. Urheilun ”hyvä kertomus” alkoi saada kritiikkiä osakseen ensi kerran 1960-luvulla liikuntakasvattajien toimesta juuri huippu-urheilun ja sen kilpailullisuuden takia. Tästä huolimatta juuri huippu-urheilun esimerkillisyys on ollut alkuperäisen ”hyvän kertomuksen” teemoista kaikkein pitkäkestoisin. Vasta aivan viime vuosina liikuntakasvattajat ja valtiovalta ovat alkaneet epäillä huippu-urheilun myönteisen esimerkin vetovoimaa. (Ilmanen 2002.)

Olympismin hengessä de Coubertin toivoi koko ihmiskunnan saavuttavan antiikin ihanteen voiman, kauneuden ja moraalisen arvokkuuden harmoniasta. Urheilussa ihmiselle avautui keino saavuttaa fyysisen ja moraalisen voiman itsestään selvä yhteys. (Lindfelt 2001, 47.)

Uushumanistinen eetos elää edelleen esimerkiksi käsityksissä siitä, kuinka hyvän urheilijan on toimittava ollakseen hyvä urheilija myös moraalisesti. Meillä on yhä käsitys siitä, millaisia luonteenpiirteitä hyvän urheilullisen esikuvan tulee osoittaa. Kuvittelemme edelleen, että myös nykyaikaisen urheilun parissa toimiminen jollakin tavalla tuottaa toivottavia luonteenpiirteitä, suhtautumistapoja ja hyveitä.

Kansainvälinen urheiluliike pitää edelleen tiukasti tästä ajatuksesta. Tällöin urheilijan ideaalista voidaankin nostaa esiin sellaisia miehisiä luonteenpiirteitä ja hyveitä kuin rohkeus, tarmokkuus, uhrautuvaisuus, tahdonlujuus, sisukkuus, velvollisuudentuntoisuus, rehellisyys, tai vastaavasti korostaa sellaisia antiikissa naisellisiksi katsottuja hyveitä kuin malttia ja itsehillintää niin voiton kuin tappion hetkellä, toisin sanoen ritarillisuutta. Ellei tätä ajatusmallia olisi, lapsi- ja nuorisourheilulla ei voisi olla nykyistä yleistä pedagogista arvostustaan. Juuri Suomessa on tyypillistä, että urheilun kasvattaville vaikutuksille suodaan runsaasti palstatilaa keskusteltaessa urheilun perusarvoista. (Lindefelt 2001, 49-50.)

Puhakainen ottaa tapansa mukaan kriittisen kannan urheilun ”hyvän kertomuksen” mukaiseen urheilijakuvaan. Hän lainaa Alpo Suhosta, joka toteaa että: ”Suomessa on määrätty, millainen urheilijan tai urheilu valmentajan tulee olla, millaisia arvoja hän saa kunnioittaa, miten tulee pukeutua, mitä saa puhua, missä hän kulkee. Urheilijoiden ja valmentajien pitäisi edustaa sellaisia asioita, jotka ovat täysin mahdottomia kenellekään ihmiselle.” (Puhakainen 1997, 141-142.)

Sironen (1986) on kritisoinut urheilun kaupallistumista ja markkinavoimien tapaa valjastaa urheilun syvemmät arvot taloudellisen voiton tavoittelun käyttöön. Näinä syvempinä arvoina hän esittää hyvän elämän saavuttamisen urheilun kautta ja mielestäni Heideggerin (2000) ”varsinaista olemista” vastaavan tilan löytämisen urheilussa tapahtuvan itsetutkiskelun ja ”maailmalle avautumisen kautta”. (Sironen 1986.)

Käytän tässä työssä urheilun ”hyvän kertomuksen” määritelmänä seuraavaa Ilmasen (2002) Ripatin (2001) opinnäytetyöstä kokoamaa esitystä: Urheilun ”hyväksi kertomukseksi” muotoutuu käsitys, jonka mukaan urheilun ja liikunnan harjoittaminen johtaa pelkästään myönteisiin seurauksiin. Urheilevan lapsen ja nuoren uskotaan kasvavan muun muassa reippaaksi, raittiiksi, rehelliseksi, terveeksi ja kaikin puolin yhteiskuntaa hyödyttäväksi aikuiseksi. (Ilmanen 2002.)

4 URHEILUSANKARUUS

4.1 Millainen on sankari?

Viktor Heikelin (1909) näkökulmasta sankarillinen ihminen on henkisesti ja fyysisesti tasapainoinen, siveellinen olento, joka kunniakkaasti edesauttaa ihmislajin kehitystä kohti täydellisyyttä. (Ripatti 2001, 44.) Yleisesti ottaen sankaruuteen vaaditaan neljä tekijää: ensinnäkin sankari tekee sankaritekoja. Toiseksi sankari on aina hyvän puolella. Kolmanneksi sankari saa arvostuksensa muilta eli ympäröivältä yhteisöltä. Ja neljänneksi sankarista kerrotaan aina kertomuksia. (Virtapohja 1998, 18.)

Itkonen (1997) esittelee omaa aiempaa jakoaan (Itkonen ja Knuuttila, 1992) urheilusankaruuden kehittymisestä. Sankaruus saavutetaan teoilla, joissa uhrautumisella on usein tärkeä tehtävänsä. Urheilusankaruus on suomalaisessa kulttuurissa ollut vahvasti sidottu eri medioihin. Medioiden kehittyminen yhä monipuolisemmiksi ja laajemmat kansanosat saavuttaviksi on mahdollistanut myös urheilusankaruuden kehittymisen. Sukupolvittain omien aikakausiensa sankarit voidaan nähdä kuutena eri tyyppinä: paikalliset kyvyt, areenoiden mestarit, maailmankartalle juoksijat, radion taistelijat, television tähdet ja median taitajat. Kukin tyyppi kuvaa oman aikansa maailmankuvaa ja joukkotiedotuksen astetta. Urheilijoista on nyttemmin tullut median taitajia, mediatähtiä. Julkisuuden kanssa on täytynyt opetella tulemaan toimeen. Urheilijoita ”valmennetaankin” julkisuudessa esiintymiseen. (Itkonen 1997, 14.) Myös kosken (1992) mukaan median kehittyminen on muuttanut urheilusankarinkien vaatimuksia. Enää ei riitä pelkkä keihään pitkälle heittäminen tai kovaa juokseminen; on osattava myös puhua ja esiintyä. Urheilijan on oltava persoona, kuten Elmo aikoinaan.

Kuusi (1975,19) esittää, että länsimaisen kulttuurimme keskeisimmät idolityypit ovat luoja-uranuurtaja, hallitsija, messias-marttyyri, tappaja, veijari, taituri, partneri ja narri. (Näre 1991, 46.) Mielenkiintoista on, että hiihtäjä-karpaasien julkisuuskuvasta voi löytää useita näistä idoli-tyypeistä. Oma analyysinikin paljastaa, jonkin verran tästä karpaasien jaosta eri sankarin rooleihin.

Jos hiihtäjiä luonnehtivista artikkeleista tiivistetään jokaista kohden olennaisin ja kuvaavin ilmaus, voidaan päätyä selvään idolityyppien mukaiseen jakoon. Myllylä on messias-marttyyri, Isometsä veijari tai narri ja Kirvesniemi hallitsija (tai tietäjä).

Orin E. Klapp (1969, 238) erittelee sankarin piirteitä traditionaalisissa ja moderneissa yhteiskunnissa seuraavasti.

1. Traditionaalisissa yhteisöissä sankarit kuuluivat suulliseen traditioon (folkloreen, legendoihin, rituaaliseen draamaan), moderneissa yhteiskunnissa massamediaan (painotuotteisiin, kuviin, elokuvaan, radioon, televisioon, ”kuumaan” mediaan).
2. Traditionaalisissa yhteisöissä sankarit koettiin sosiaalisen kontrollin kontekstissa, modernissa privaattimmin, yksin massan joukossa.
3. Traditionaaliset sankarit ovat harvalukuisia, ja hyväksi huomattuja malleja, jotka edustavat yhteisön pyrkimyksiä. Modernit sankarit puolestaan ovat lukuisia, erilaisia, ennennäkemättömiä, keksittyjä ja reaalisia persoonia, eivät useinkaan heroisia, ehkä jopa antiheroisia, eivätkä ilmennä niinkään mitä yhteisö haluaa kuin mitä yksilöt massassa haluavat.
4. Traditionaalisilla sankareilla on vahvistava tehtävä, modernit sankarit sen sijaan siirtyvät pois supportiivisista malleista esimerkiksi kohti houkuttelevia ja transsendentaalisia malleja.
5. Traditionaaliset sankarit ilmentävät enemmän kollektiivista identiteettiä kuin modernit sankarit ja toimivat siten ryhmän superselfinä eli yliminä.
6. Moderneilla sankareilla on selvempiä kompensatorisia funktioita kuin traditionaalisilla sankareilla.

Näistä luonnehdinnoista voi tehdä sen johtopäätöksen, että sankari kytkeytyy modernissa ja myöhäismodernissa yhteiskunnassa aikaisempaa voimakkaammin imaginaariseen järjestykseen. Koska media tuottaa modernit sankarit, yksilön suhteesta sankariin muodostuu imaginaarisempi, mielihyväisempi, yksityisempi kaikessa kollektiivisuudessaan. Kun siis traditionaalisen yhteiskunnan sankarikonstituution agenttina toimii lähinnä superego, nykyään sitä motivoivat myös vietti-impulssit.

Puhutellessaan yksilöä ensisijaisesti anonyymissä mediakontekstissa sankareiden on vedottava hänessä mielihyväteriaatteen alaisiin prosesseihin jo kaupallisistakin syistä. Muutos ei välttämättä kuitenkaan ole niin jyrkkä kuin edellisestä voisi päätellä. Folklorella lienee aina ollut paitsi kontrolloivia myös voimakkaasti viihdyttäviä funktioita. (Näre 1991, 42.)

4.2 Urheilusankaruuden merkitys

Klappin (1996, 238) mukaan traditionaalisissa yhteisöissä sankarit koettiin sosiaalisen kontrollin välineiksi. Sankarit olivat harvalukuisia, koeteltuja ja hyväksi huomattuja malleja, jotka edustavat yhteisön pyrkimyksiä. Heillä on vanhaa vahvistava tehtävä, kun taas modernit sankarit hylkäävät vanhan ja edistävät uutta murrosta (Näre 1991, 42.)

Urheilusankarin asemaan kohonnut urheilija saa nauttia kulttuurin tuomasta hyvän miehen lisästä, sillä sankarin stereotyyppi on hyvä ja nuhteeton. Sankarilla ei uskota olevan heikkouksia. Sankari edustaa hyvää ja häntä pidetään hyvänä ihmisenä, jolla on esimerkilliset elämäntavat. Sankarikin voi kuitenkin joutua huonoille teille.

Langenneella sankarilla on mahdollisuus palata sankarin asemaan, pieni roso kilvessä tekee hänestä vain helpomman samaistumiskohteen (Virtapohja 1998, 28.)

Niemen (1993, 99-100) mielestä urheilujournalismi esittää urheilijan valioluokan suomalaisena. Kun suomalainen urheilija menestyy arvokisoissa, se todistaa, että suomalaiset ominaisuudet ovat hyviä. Näin Urheilijasankaruus luo kansallista yhteishenkeä ja yhdistää kansaa. Sen kenties tärkein tehtävä on ”suomalaisuuden” vahvistaminen ja ylläpitäminen. (Virtapohja 1998, 30.)

Apon (1986, 285) mukaan mediasankarin (joita urheilijatkin nykyään ovat, kuten aiemmin totesin) seikkailuihin pätevät pääpiirteissään samat sisällölliset ja muodolliset ominaisuudet, jotka tekevät ihmesaduista viihteellisiä kertomuksia. Ne voidaan jakaa jännitykseen, todellisuuden ylittämiseen fantasian avulla, sosiaaliseen tai paikalliseen miljöökotiikkaan, keskeisten toiveiden toteutumiseen, kuten sosiaaliseen nousuun, sekä muodon helpotajaisuuteen: henkilöhahmot ovat tyytetyjä, vastakohtat ja toistokuviot korostuneita. Näiden tekijöiden välityksellä mediasankaritkin voivat vastata nuorten mielihyvätarpeisiin, mutta samalla kanavoida myös realiteettien haltuunottoa, kuten moraalien ja arvojen kehitystä (Näre 1991, 31.)

Koski (1992) kuvaa samaa ilmiötä vertaamalla suomalaista urheiluinstituutiota Hollywoodin tähtitehtaaseen. Urheilun tarjoamat voitot, tappiot, romanssit ja unelmat menestyksestä ovat hänen mukaansa toimineet eräänlaisena kansakunnan peilinä. Esimerkiksi Matti Nykänen on ollut tietynlaisena ”Uuno Turhapuro-hahmona” lähempänä kansaa kuin kukaan poliitikko koskaan. (Koski 1992, 164-165.)

Tiihosen (1996) mielestä urheilijoiden todellista esikuvamerkitystä –miehinä ja ihmisinä – on varmaankin julkisuudessa liioiteltu. Hänen tutkimuksensa mukaan pikkupojat osaavat käyttää urheilijoita hyväkseen melko terveesti. Heihin samaistutaan pihapeleissä ja harkoissa, kun otetaan urheilijan rooli, mutta muuten urheilutähtien merkitys jää vähäiseksi. Mahdolliseksi syyksi hän nostaa urheilujournalismin tavan luoda urheilijoista korostetun kiillotettuja sankarikuvia, joista ei löydy inhimillisiä heikkouksia. On vaikea samaistua täydellisyysideaaliin. (Tiihonen 1996, 71.)

Koski (1992) esittää sankareiden (jotka ovat muuttuneet ennemminkin julkkiksiksi) yhdeksi merkitykseksi nyky-yhteiskunnan etääntyneiden sukulaissuhteiden korvaamisen. Julkisuuden henkilöistä puhutaan kuin perheenjäsenistä, he ovat (tai heistä tehdään) tuttuja ja turvallisia arjen ankkureita.

Urheilijan itsensä ajatuksissa yhteiskunnalliset ja yhteisölliset pontimet eivät sen sijaan välttämättä merkitse paljoakaan, vaan sankaruus saattaa liittyä lähinnä narsismista ja egoismista kohoaviin motiiveihin. (Itkonen 1997.)

4.3 Miten urheilusankari syntyy?

Journalistinen draama syntyy pelkistetyimmillään hyvän ja pahan vastakkainasettelusta. Samalla journalistinen draama tarjoaa raaka-ainetta identiteettien rakentamiseen. Urheilussa tehdään jatkuvasti pyyteettömiä sankaritekoja, viime hetken maaleja, ”historiallisia” ennätyksiä tai ennalta ajatellen mahdottomia ponnisteluja vaativia suorituksia. Urheilutoimittajat rakentavat näistä suorituksista urheilumytologian avulla dramatisoituja kertomuksia, joiden päähenkilöinä ovat urheilusankarit. Myyttisten ulottuvuuksien seurauksena journalistisesta draamasta tulee kansallista tai yhteisöllistä identiteettiä muokkaava elementti. Yhteiskunnallinen tilanne vaikuttaa kuitenkin sankareiden tarpeeseen. Kriisin hetkellä kansa tarvitsee esikuvia. Keskeistä sankareiden synnystä ovat siis urheilumaailman vastakkainasettelut ja median mahdollistama julkinen juhlinta. (Virtapohja 1998, 239.)

Aiemmassa tutkimuksessaan Virtapohja (1996) on tiivistänyt median sankareiden rakennusprosessin kolmeen kohtaan. 1. Median kaivaa sankarista niin kauan uusia puolia esiin, että sankari muuttuu tässä käsittelyssä julkkikseksi, henkilöksi, joka tunnetaan koska hän on julkisuudessa. 2. Urheilujournalismissa ja journalismissa yleensäkin on ymmärrettävä draaman merkitys sankareiden tuottamisessa. Urheilujournalismin sankarit ovat enemmän julkisen draaman kuin urheiluelämän sankareita. 3. Media toistaa itseään luoden näin julkisuuden, jossa todellisten ihmisten representaatiot alkavat elää omaa elämäänsä. (Virtapohja, 1996, 143.)

Tässä tutkimuksessa ymmärrän sankaruuden moniulotteisena käsitteenä, joka osaltaan pyrkii tarjoamaan yhteiskunnallisia esikuvia, toisaalta viihdykettä, mutta myös eräänlaisia kollektiivisten kipukohtien purkamisen välineinä toimivia hahmoja. Sankareita on aina tarvittu ja tarvitaan edelleen, monista syistä. Sankareiden avulla pystytään käsittelemään kaikille yhteisiä kulttuurisia ilmiöitä, joista on muuten vaikea puhua, esimerkiksi epäonnistumiset, henkilökohtaiset kriisit, erilaiset yhteiskunnan tabut.

Suomalaisessa yhteiskunnassa näitä voisivat olla kateus, eriarvoisuus, suvaitsemattomuus ja oman ihmisarvon ansaitsemisen kokeminen vain saavutusten ja menestymisen kautta.

5 MEDIA

5.1 Median asema yhteiskunnassa

Hemanus (1975) kuvasi aikanaan median merkitystä yhteiskunnallisten valtarakenteiden kautta, Kantola (1999) sen sijaan lähestyy ilmiötä laajemmin median vaikutuksesta yksilön arkikokemuksen ja merkitysten muokkaajana. Samalla hän nostaa esiin median draama- ja tarinaluonteen ja jatkaa suullisen perinteen kulttuurihistoriallisesta merkityksestä ihmiselle ja perustelee sitä kautta median tarinoiden valtavaa voimaa vielä nykyajassakin. Koski (2001) nimeää median uudeksi valtiomahdiksi markkinavoimien rinnalla ja kuvaa samalla median luonnetta yllätykselliseksi ja vaikeasti hallittavaksi. Valtonen (1994) ja Väliverronen (1999) ovat Kantolan kanssa samoilla linjoilla, mutta nostavat vielä kriittisesti esiin median vallan ihmisten ajattelun muokkaajana kielen avulla. Diskurssianalyttisten teorioitten mukaan kieli ohjaa vahvasti ajatteluamme ja sitä käyttämällä pystytään tehokkaasti luomaan halutunlaista todellisuutta. Käsitys perustuu ajatukseen kielestä ajattelun välineenä, eli jos ei ole olemassa kuin tietynlaisia termejä on vaikea ajatellakaan muuten kuin niiden sisältämien arvojen ohjaamalla tavalla. Näre (1991) nostaa esiin näkökannan faktan ja fiktion erottamisesta, medianlukutaidosta, yksilön sosiaalisen kompetenssin mittarina. Perko (2000)sen sijaan kuvaa tekstissään median alkuperäistä ihanteellista tehtävää, jonka mukaan median tulee kertoa totuus maailmasta, valvoa yhteiskunnan toimivuutta ja nostaa esiin sen epäkohtia. Voikin sanoa, että median rooli nykyisessä yhteiskunnassamme on suuri ja monimuotoinen. Sen yhteiskunnallisten merkitysten ja vaikutusten arvioiminen on vaikeaa. Käytännössä jokainen ihminen pystyy kuitenkin itse vaikuttamaan siihen, millaisen vallan hän medialle oman ajattelunsa ohjaajana antaa. Sen vuoksi kriittinen ajattelu ja vallitsevien hegemonioiden kyseenalaistaminen ovat nykyaikana erityisen arvokkaita ”taitoja”.

Yhteiskunnan perusluonne ja sen yksi ilmenemismuoto, vallitseva hegemonia edistää kapitalistisessa yhteiskunnassa porvarillisen ja vaikeuttaa sosialistisen joukkotiedotuksen vaikutusta, koska muut yhteiskunnan päällysrakenteen instituutiot pääsäännön mukaan tukevat joukkotiedotusinstituutiota (Hemanus 1975, 114.)

Yhteiskunta tuottaa siinä vallitsevaa talous- ja yhteiskuntajärjestelmää säilyttävää joukkotiedotusta enemmän kuin järjestelmää horjuttavaa joukkotiedotusta (Hemanus 1975, 27.) Hegemonialla tarkoitetaan lainsäädäntöön ja muihin eksplisiitteihin kirjoitettuihin sopimuksiin perustumatonta valtaa vaikuttaa yhteiskunnan jäseniin ennen muuta kulttuuri-instituutioiden avulla tavalla, joka on omiaan edistämään vallitsevan talous- ja yhteiskuntajärjestelmän säilymistä. (Hemanus 1975, 28.)

Kantolan ym. mukaan elämme mediatulvan keskellä. Suuret mediatapahtumat jalkapallosta ja jääkiekosta prinsessojen kohtaloihin ovat kymmenien tai satojen miljoonien ihmisten ilo- tai surujuhlia. Samaan aikaan joukkoviestimet kertovat meille siitä, mitä arkielämässä tapahtuu, millaista on keskiverto perhe-elämä, parisuhde tai yksinäisyys. Tai miten hoidamme nuhakuumetta, ketä äänestämme tai millaisista vaatteista innostumme seuraavana keväänä. On myös perusteita väittää, että joukkoviestinnän rooli yhteiskunnan eri alueilla kuten taloudessa ja politiikassa on kasvanut. Tätä kehitystä täydentävät erilaiset tietokoneen ympärille rakentuneet uudet mediat, joista monet eivät ole joukkoviestimiä ainakaan sanan perinteisessä merkityksessä. Onkin mahdollista puhua ´tietoyhteiskunnan´ ohella ´mediayhteiskunnasta´. (Kantola, Moring & Väliverronen 1999, 5.)

Koski kuvaa median asemaa yhteiskunnallisena vaikuttajana Hallitsemattomien kasvottomien markkinavoimien oheen meille on nyt selvästi kehkeytynyt yhtä vaikeasti määriteltävät ja ohjattavat mediavoimat. Tai jos niitä jokin ohjaa, niin se on ´näkyvätön kynä´. Kiihtynyt kilpailu sekä profiloi että samanlaistaa medioita, tekee valtiomahdista yhteiskunnallisen voiman. (Koski 2001, 117-118.)

Jokinen & Juhila (1991 ja 1993) toteavat, että jotkut tavat merkityksellistää tai tuottaa kuvauksia voivat tietyssä yhteiskunnallisessa tilanteessa saada enemmän jalansijaa kuin toiset. Näin muodostuu kulttuurin jäsenten yhteisesti jakamia itsestäänselvyksiä tai totuuksia, jotka tekevät vaihtoehtoisten totuuksien ilmaisemisesta hankalaa.

Diskursiivisten käytäntöjen ideologiset elementit ovatkin 'tehokkaimmillaan' juuri silloin, kun niistä on muodostunut osa arkijärkeä, ne ovat muuttuneet luonnollisiksi, kyseenalaistamattomiksi. (Valtonen 1994, 103.)

Suomen journalistiliiton hyväksymät Journalistin ohjeet (1997) määrittelevät journalismin etiikkaa ja moraalia seuraavasti: "Hyvän journalistisen tavan perustana on kansalaisten oikeus saada oikeita ja olennaisia tietoja, joiden avulla he voivat muodostaa totuudenmukaisen kuvan maailmasta ja yhteiskunnasta". Journalistin ammattietiikkaan kuuluu kunnioittaa inhimillisiä perusarvoja, kuten ihmisoikeuksia, demokratiaa, rauhaa ja kansainvälistä yhteisymmärrystä. Journalistin ohjeet korostavat edelleen, että journalismin sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein eikä tätä päätösvaltaa saa missään muodossa luovuttaa toimituksen ulkopuolelle. Journalisti on ensi sijassa vastuussa yleisölleen. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä hän saa muutenkaan käyttää asemaansa tai välinettä väärin. Journalistin on työssään pyrittävä totuudenmukaiseen, olennaiseen ja monipuoliseen tiedonvälitykseen. Hänen on suhtauduttava lähteisiinsä kriittisesti. (Perko 2000, 105.)

Tarina joka on varastoituna tutkijoiden hyllyyn, on tarinana kuollut. Yksi keino selvittää tarinan merkitystä kuulijoille on pyrkiä hahmottamaan sitä, kuinka tarina pyrkii puhuttelemaan kuulijaansa (Ridell 1990). Elääkseen tarina vaatii kertomistilanteen, kertojan ja kiinnostuneen kuulijan.

Walter Fisher (1987), jonka mielestä ihminen on tarinankertoja, homo narrans, jäljittää tarinan alkuperän oraaliseen kulttuuriin. Tarina on ihmisen varhaisin tapa järjestää tietoa ja kokemuksia, koska se pysyy mielessä myös kulttuurissa, jossa kirjoitus ei pidä tekstejä hengissä. Oraalisessa kulttuurissa tarinaa ei säilytä kynä ja paperi vaan kertominen, joka on tehtävä niin, että kokemus painuu kuulijan mieleen. Tarina organisoidaan juonen avulla siten, että kuulijan mielenkiinto säilyy. Walter Benjamin (1974) kirjoittaa kuinka tarinankertoja ” upottaa tapahtuman kertojan elämään tarkoituksenaan antaa se kuulijoille kokemuksena Oleellista on siis yhteys kuulijan omaan kokemusmaailmaan, tarinan tulee koskettaa kuulijan kokemusta ja saada aikaan kokemus, elämys tai tunne. (Kantola ym. 1999, 124.)

Tunnetuimpia tämän draaman edustajia lienee antropologi Viktor Turner (1990). Hän näkee yhteisöissä esiintyvät kulttuuriset esitykset sosiaalisina draamoina, joiden tehtävänä on käsitellä yhteisön kohtaamia kriisejä ja muokata sen arvopohjaa. (Kantola 1999, 132.)

Fiktio erittelemisen faktasta ja myyttisten merkitysten seulominen sosiaalisen todellisuuden elementeistä parantaa yksilön mahdollisuuksia hyvän sosiaalisen aseman luomiseen. Tämä johtuu pitkälti siitä, että modernisoituvassa yhteiskunnassa ” kollektiivinen realiteetti” pirstoutuu eikä yhteiskunta siten tarjoa selviä puitteita todellisuuden jäsentämiseen. (Näre 1991,17.)

Koski peräänkuuluttaa median vastuuta kirjoittaessaan lehtien päätoimittajien perhe-elämän yksityisyydestä. Hän kutsuu päätoimittajia nyky-Suomen tuntemattomimmiksi suurvaikuttajiksi. Tuntemattomuus on mediaväen varmasti tarkkaan valitsema oma ase, tuntemattomuus ja kasvottomuus suojaavat vastahyökkäyksiltä ja arvostetulta erittäin tehokkaasti. (Koski 2001, 131.)

Väliverrosen mukaan lingvistit pyrkivät yksittäisiä sanoja, käsitteitä ja kieliopillisia rakenteita erittelemällä paljastamaan kielenkäytön takana vaikuttavia ideologisia järjestelmiä ja vallankäytön muotoja. Kielelliset representaatiot ovat lukuisten valintojen tulosta ja niiden seurauksena journalismi kuvaa käsittelemiään asioita tietystä näkökulmasta ja tiettyjä toimintoja suosien. Yksittäisten sanojen ja niiden sisältämien merkitysten ohella he tutkivat muun muassa passiivin käyttöä sekä nominalisaatiota, jossa passiivin häivyttämisen toimijan ohella myös toiminnan kohde jätetään näkymättömiin. (Väliveronen 1999, 27.)

Yksittäisten sanojen ja käsitteiden valinta uutisessa suosii joitakin uutisen tietolähteitä ja heidän tuottamiaan todellisuuden määritelmiä. Esimerkiksi tiettyä sukupuolta ja etnisyyttä kuvaavia käsitteitä valitsemalla voidaan tuottaa rasistisia ja seksistisiä diskursseja. Passiivin käyttö säätelee sitä, kenen näkökulmasta uutinen maailmaa tarkastelee ja ketkä se jättää huomiotta (on eri asia sanoa 'mielenosoittajia ammuttiin' kuin poliisi ampui mielenosoittajia'). Nominalisaatiota tutkimalla voi jäljittää viestintäprosessin vaiheita (esim. miten 'työläisten boikotti hallituksen politiikkaa vastaan tuottaa tuloksia' muuttuu muotoon 'boikotti puree'). Yksittäisten sanojen ja lauseiden pohjalta lingvistit tekivät päätelmiä yhteiskunnallisista valtasuhteista ja erityisesti journalismin ja journalistisen kielenkäytön roolista valtasuhteiden ylläpitäjänä. (Väliveronen 1999, 27.)

5.2 Median ja urheilun suhde

Seppo Pänkäläinen on analysoinut eri lehtien liikuntakuva. Hänen mukaansa yleisaikakauslehtien suhde urheiluun on seuraava: lehdet käyttävät huippu-urheilun tuotteita, niiden näkemys urheilusta on ihaileva ja kapea-alainen, niiden suhde käsiteltävään urheilun ilmiöön on käyttökelpoishakuinen, niiden tavoitteena on seurata valtavirtaa ja palvella lukijoita, niiden ihmiskuva on maskuliini ("voittajat") ja kirjoitusten sävy on urheilua ihannoiva. (Pyykkönen 1996, 22.)

Pänkäläinen (1998) on myös esittänyt seuraavaa kritiikkiä urheilutoimittajille. Hänen mukaansa he eivät harrasta tutkivaa journalismia, eivätkä näe urheilua osana muuta yhteiskunnallista elämää. He eivät tuo urheilusta esille uusia näkökulmia, eivätkä korosta liikunnan merkitystä, vaikka korostavat urheilua fyysisen kunnon kohottajana ja ylläpitäjänä, kannattavat kriiikkittömästi kilpaurheilua ja pitävät samalla naisurheilun miesurheilun varjossa, sekä luovat kriiikkittömästi urheiluun yhä uusia sankareita.

(Pänkäläinen 1998, 35.)

Perko (2000, 54) puhuu urheilujournalismin symbioosista, jonka muodostavat penkkiurheilijat, journalistit, urheilijat, valmentajat, seurat, lajiliitot, urheilujohtajat, sponsorit sekä media ja median kuluttajat. Kaikille symbioosin osapuolille on myönteinen mediajulkisuus tärkeä asia. Se takaa elannon urheilijoille, urheilujohtajille, urheilulääkäreille, valmentajille ja urheilujournalisteille. (ks. myös Tiihonen 2002, 430.)

Pänkäläinen (1998) selittää tarkemmin syitä urheilujournalismin ”mustaan aukkoon”. Hänen mukaansa urheilujournalismi eroaa muusta journalismista siinä, että ensimmäiset urheilutoimittajat tulivat suoraan urheilun piiristä ja sitä kautta heidän tavoitteensa oli ennen kaikkea nostaa urheilun tunnettavuutta ja suosiota maassamme, eikä toimia journalismin ”oikeassa” tehtävässä vahtikoirana, totuudenpuhujana ja kritisoijana. Toinen lähestymistapa on se, että urheilujournalismi on perinteisesti mielletty viihteeksi, ehkä siksi sen ei ole odotettukaan täyttävän journalismin tiukkoja periaatteita. Asian ytimeksi Pänkäläinen nostaa sen, että edellä mainituista syistä johtuen urheilu ei näyttäydy urheilujournalismissa sellaisena, kuin mitä se todellisuudessa on.

(Pänkäläinen 1998.)

6 MITEN TUTKIMUS TEHTIIN

6.1 Aineisto

Perusaineistonani on kaikkien suomalaisten yleisaikakauslehtien Lahden hiihdon mm-kisoissa vuonna 2001 dopingista kiinnijääneistä urheilijoista sen jälkeen kirjoitetut artikkelit. Kuitenkin niin, että mukana ovat syyskuuhun 2002 mennessä kirjoitetut jutut, tällöin aloitin aineiston keruuni. Luettuani perusaineistoni läpi päätin rajata sitä, aineiston suurehkon koon vuoksi (127 lehden sivua) urheilijoiden itsensä antamiin haastatteluihin. Mielestäni jako on selkeä, koska uskon, että näissä henkilöhaastatteluissa urheilijoita kuvataan lähemmin ja heidän persoonallisuuden piirteensä tulevat esiin paremmin kuin esimerkiksi ”kasvottomissa” kolumneissa. Näin aineistoni kokonaismääräksi tuli yhdeksän artikkelia, jotka pitävät sisällään (35) lehden sivua. Näissä 9 artikkelissa kerrotaan neljästä suomalaisesta hiihtäjistä, Mika Myllylästä, Jari Isometsästä, Harri Kirvesniemestä ja Milla Jauhosta. Kahdesta muusta kiinnijääneestä urheilijasta, Virpi Kuitusesta ja Janne Immoesta ei aikakauslehdissä ollut yhtään henkilöhaastattelua.

Yleisaikakauslehdet valitsin aineistokseni siksi, että uskoin niiden juttujen olevan pidempiä ja ”syvällisempiä” kuin esimerkiksi sanomalehtien tai iltapäivälehtien, niiden ei myöskään tarvitse kilpailla myynninedistämisestään lööppien avulla. Lisäksi yleisaikakauslehdet ovat levikiltään laajimpia lehtiä, ne tavoittavat ”koko kansan”, toisin kuin esimerkiksi urheilu- ja harrastelehdet. Olen käyttänyt määritellesäni käsitettä ”yleisaikakauslehdet” aikakauslehtien liiton internet-sivuilla esitettyä luetteloa, johon kuului yhteensä 28 Suomessa ilmestyvää lehteä. On mahdollista, että luettelon ulkopuolelle on jostain syystä jäänyt joitakin pienempiä lehtiä, jotka voitaisiin myös lukea yleisaikakauslehdiksi. Käyttämäni luettelo käsitti kuitenkin kaikki tuntemani aikakauslehdiksi mieltämäni lehdet ja lisäksi monia lehtiä, joista en ollut aiemmin edes kuullut. Uskoisin näin ollen, että aineistoni on erittäin kattava puhuttaessa suomalaisista yleisaikakauslehdistä, aineistona ovat ne aikakauslehdet, joita suomalaiset todella lukevat.

Aikakauslehtien liiton intermedia-tutkimuksen mukaan vuonna 1994 Suomalaiset seurasivat erittäin aktiivisesti aikakauslehtiä. Aikaa lehtien lukemiseen kulutettiin keskimäärin 45 minuuttia päivässä eli enemmän kuin sanomalehtiin (36min). Lisäksi tutkimus kertoo, että suomalainen lukee aikakauslehteä etenkin silloin, kun hän haluaa rentoutua tai mukavaa ajankulua, tietoa uusista asioista ja ilmiöistä tai neuvoja arkipäivän asioihinsa. (Pyykkönen 1996, 7.) Aikakauslehtien itsensä tekemään tutkimukseen voi tietenkin suhtautua varauksella, kiistatonta kuitenkin on, että aikakauslehdet ovat edelleen sangen vartenotettava osa joukkotiedotusta ja siten myös erittäin tärkeä yhteiskunnallinen vaikutin.

6.2 Metodi

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Teen lehtijutuista aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Tämä tarkoittaa sitä, etten aseta etukäteen mitään varsinaisia hypoteeseja, vaan luen tekstejä avoimin mielin ja yritän löytää niistä oleelliset teemat, joita sitten analysoin vielä tarkemmin. Eskola ja Suoranta (1996, 104) kuvaavat laadullisen aineiston analyysin tarkoituksiksi aineiston selkeyttämisen tiivistämällä sen oleelliseen ja siten uuden tiedon tuottamisen.

Luettuani useita laadullisen aineiston analysoimisesta kertovia kirjoja ja väitöskirjoja, joissa on käytetty laadullisia menetelmiä, totesin, että erityisen tarkkoja ohjeita laadullisen analyysin tekemiseen ei ole olemassa. Tärkeää on löytää aineistoon ja tutkimukseen sopivin menetelmä, joka tuo juuri kyseisen ilmiön oleelliset puolet esiin. Tutkija itse on oman tutkimuksensa paras asiantuntija ja voi siten rakentaa myös parhaan metodin. On kuitenkin muistettava tarkoin kuvata tutkimusprosessi ja metodin käyttö, näin lukija pystyy ymmärtämään ja arvioimaan tutkijan valinnat. En osaa sanoa, onko oma metodini virallinen tai hyväksyttävä, uskon kuitenkin, että olen sillä päässyt suhteellisen syvälle aineistooni.

Lukija voi seuraavassa kappaleessa, jossa kuvaan tarkasti tutkimukseni etenemisen, vetää omat johtopäätöksensä metodin valinnastani ja tutkimukseni arvosta. Eskola ja Suoranta (1996, 164) ovat myös nähneet laadullisen tutkimuksen tekemisen tällaisena. (ks. myös Kantola 1999, 146. Moring 1999, 235.)

6.3 Metodien perustelua

Analysoitavissa jutuissa puhuvat vuorollaan toimittaja, urheilija itse ja usein joku urheilijan perheenjäsen, esimerkiksi vaimo. En pysty varmuudella erottamaan, mitkä asiat ovat todella urheilijoiden itsensä sanomia ja mitkä eivät. Luotan tässä tutkimuksessa kuitenkin lehdissä tehtyyn jakoon, koska jutut ovat urheilijoiden itsensä antamia ja siten uskon myös heidän ne tarkistaneen ennen julkaisua, näin sisältö oletettavasti on lähellä todenmukaista. Asioihin ja ilmaisuihin vaikuttaa se, miten ne on sanottu ja missä yhteydessä. En kuitenkaan voi tietää näitä konteksteja, kuten eivät lukijatkaan. Näin ollen voin analysoida julkaistua tekstiä vain siinä yhteydessä, missä se on painettu, näin olen samassa asemassa kuin normaali lehden lukijakin. Tällä tavalla täytän tutkimukseni tarkoituksen; selvittää ja analysoida sitä, miten aikakauslehdet kertoivat Lahden doping-hiihtäjistä.

Eskola ja Suoranta (1996, 152) kertovat, että kielen voi ymmärtää kahdella tavalla. Sitä voi pitää todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena. Tämä kaksoisluonne on työni kannalta mielenkiintoinen, mutta myös haastava, vaarana on sekoittaa nämä katsontatavat ja tehdä liian rohkeita tulkintoja. Pyrin kuitenkin keskittymään kieleen nimenomaan todellisuuden rakentajana.

On huomioitava myös se, että ihmisen niin kutsuttu ”julkkisminä” voi olla täysin erillään hänen todellisesta minästään, siksi en lähdekään tekemään mitään oletusta urheilijoiden omista puheista tai sanomisista, vaan analysoin pelkästään toimittajien heistä luomaa kuvaa. Tämä kuva voi olla täysin epätodellinen, mutta se on kuitenkin suurimmalle osalle suomalaisista ainoa kuva, jonka he näistä urheilijoista saavat. (ks. Koski 1992.) Etsin siis tekstistä vain toimittajien ominaan esittämiä kuvauksia doping-hiihtäjistä. Olen kerännyt talteen myös urheilijoiden itsensä ja heidän läheistensä esittämiä luonnekuvauksia, en kuitenkaan analysoi niitä tässä tutkimuksessani, kuten aiemmin kerroin.

6.4 Tutkimuksen eteneminen

Aloitin tutkimukseni tekemisen jo tavallaan tehdessäni proseminaarityötäni liikuntakasvatuksen laitokselle keväällä ja kesällä 2001. Tällöin pohdin tuoreeltaan suomalaista huippu-urheilua järjestyttäneitä dopingskandaalia, työssäni urheilun moraalista ja etiikasta. Ajattelin tekeväni aiheesta gradun haastattelemalla henkilökohtaisesti huippu-hiihtäjiä tai hiihtäjiä yleensä. Luovuin kuitenkin tästä tavasta toimia, koska arvelin, että dopingskandaali oli siinä vaiheessa näiltä osin kaluttu loppuun.

Kypsyttelin aiheitani seuraavan talven, jonka vietin Italiassa vaihto-opiskelijana ja palasin työn kimppuun kesällä 2002 projektiseminaarin merkeissä. Tällöin aiheeni täsmentyi ja selkeni lehtianalyysiksi. Sitä kautta pystyisin pureutumaan huippu-urheiluun ja urheilijoihin enemmän yhteiskunnalliselta kannalta.

Syksyllä 2002 tutkimukseni sai nykyisen työnimensä ”miten aikakauslehdet kertovat dopinghiihtäjistä”, sain myös rajattua aineistoni ja ennen joulua kerättyä sen kokoon. Halusin koko ajan pitää tutkimusmetodina laadullisen analyysin, koska tahdoin antaa tutkimuksessani tilaa myös omalle ajattelulleni ja pohdinnalleni. Tutkimusmetodiksi valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin, joka ei ollut minulle menetelmänä ennestään tuttu. Aineistolähtöisellä sisällön analyysillä tarkoitetaan laadullista tekstin analyysimenetelmää, jossa ei ennalta aseteta lähtöhypoteesia, kategorioita tai yleensä mitään muitakaan lähtöoletuksia, joiden perusteella analyysia lähdetään tekemään. Aineiston annetaan puhua puolestaan, erilaiset luokat ja teemat nousevat sen sisältä, jos ovat noustakseen. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan eräänlaista tekstin lähilukumenetelmää, jossa aineistosta pyritään huolellisella lukemisella löytämään sen ydinkohdat. (ks. Tiihonen 2002. Tuomi & Sarajärvi 2002. Eskola & Suoranta 1996.)

Aloitin aineiston analyysin jakamalla tekstit ensin kronologiseen järjestykseen ja merkitsemällä julkaisupaikat ja ajat. Tämän jälkeen luin tekstit läpi aikajärjestyksessä ja tein samalla alleviivauksia kiinnostaviksi tuntemistani kohdista.

En siis ollut asettanut minkäänlaista hypoteesia, vaan tarkoitukseni oli lähiluvulla selvittää, mitä tekstit urheilijoista kertovat. Tämän jälkeen jaoin jokaisesta urheilijasta kirjoitetut jutut omiin pinoihinsa ja tein samalla rajauksen pelkästään urheilijoiden itsensä antamiin haastatteluihin. Sitten luin jokaisen urheilijan haastattelut läpi ja tein niistä samalla tietokoneelle muistiinpanoja, joissa kirjasin ylös juttujen julkaisupaikat kirjoittajat ja juttujen julkaisemisajankohdat. Näitä muistiinpanoja tehdessäni käytin apunani alustavia teemoja, jotka tekstistä tulivat esille eli perhettä, selviytymiskeinoja, suhdetta tavalliseen elämään, opiskelua jne. Samalla keräsin ylös yhtäläisyyksiä, joita urheilijoiden haastatteluista nousi esiin ja kirjasin myös ylös omia ajatuksiani, kysymyksiäni ja kritiikkiäni. Tämän jälkeen luin muistiinpanoni läpi kahteen kertaan ja aloin samalla kirjoittamaan alustavaa analyysiäni teksteistä.

Edellisten vaiheiden jälkeen tunsin, että tarvitsen jotakin konkreettista, mihin tarttua teksteissä. Tein seuraavan ratkaisun; aloin etsimään lehdistä tapoja, joilla hiihtäjiä kuvataan, erityisesti persoonallisuuden piirteitä kuvaavia adjektiiveja ja ominaisuuksia. Näin pystyisin selvittämään, millaisen kuvan aikakauslehdet antavat hiihtäjistä ihmisinä. Tämän jälkeen voin etsiä tuloksista mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä, sekä tulkita niitä valitsemieni viitekehysten kautta. Lehtijutuista nousi yhtenä vahvana teemana esiin sankaruus ja samalla urheilijoiden luonteenpiirteitten kuvaukset. Valitsinkin näin urheilusankaruuden ja urheilun hyvän kertomuksen lähemmän tarkasteluni kohteeksi. Juuri nämä teemat ovat mielenkiintoisia joukkotiedotuksen yhteiskunnallisen merkityksen kannalta, urheilijoiden esikuva- ja roolimalli-aseman vuoksi sekä yleensä lehdistön ja urheilun välisen vuorovaikutussuhteen ymmärtämiseksi. Aihe tarjoaisi myös loputtomasti mahdollisuuksia erilaisille arvopohdinnoille.

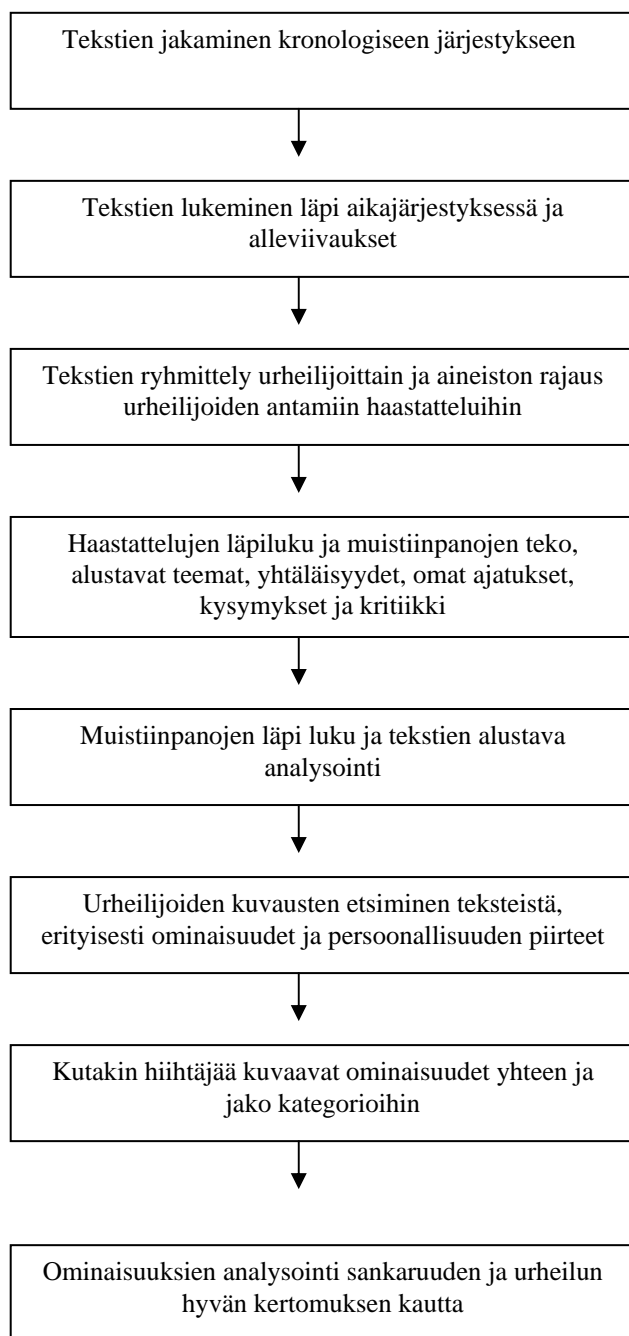
Seuraavaksi keräsin kutakin hiihtäjää kuvanneet ominaisuudet yhteen ja jaoin ne eri kategorioihin. Erilaisia kategorioita olivat: hiihtoon liittyvät ominaisuudet, sankaruus, inhimilliset ominaisuudet, miehisuus/naisuus, negatiiviset piirteet ja uskonnolliset piirteet. Tämä jako kattaa mielestäni kohtalaisen hyvin teksteissä esiintyneet ominaisuudet.

Tehtyäni edellisen jaon, analysoin pääasiallisesti sankaruuden ja urheilun hyvän kertomuksen kautta näitä ominaisuuksia, hiihtäjien välisiä eroja ja sanomatta jätettyjä asioita. Tämä jälkeen kokosin jokaisesta urheilijasta lehtijuttujen mukaisen Lahden jälkeisen tarinan. Tarinat löytyivät melko luontevasti eri aikoina kirjoitettuja artikkeleja yhdistelemällä. Lisäksi jutut olivat jo valmiiksi muodoltaan hyvin tarinamaisia. Näin syntyi neljä tarinaa, jotka kuvaavat mielestäni osuvasti aikakauslehtien dopinghiihtäjätekemien henkilöhaastattelujen sisältöä. Näiden vaiheiden jälkeen uskon saaneeni suhteellisen kattavan kuvan siitä, miten yleisaikakauslehdet doping-hiihtäjiä kuvasivat.

Aineiston tekstit herättivät välillä voimakkaitakin tunteita ja olin monessa kohdassa täysin eri mieltä sekä kirjoittajien että hiihtäjien kanssa. Välillä hieman epäilin tutkimuksen toimivuuttakin, koska suhtauduin niin kriittisesti urheilijoihin, toimittajiin ja heidän selityksiinsä. Laadulliselle tutkimukselle on kuitenkin ominaista subjektiivisuus. Tutkija antaa lukijalle yhden mahdollisen tulkinnan tutkimastaan ilmiöstä ja kuvaa aineistonsa ja päättelynsä mahdollisimman tarkasti, näin lukija ei jää täysin tutkijan armoille, vaan voi itse arvioida tutkijan ratkaisujen pätevyyden. Tuomen ja Sarajärven (2002) kuvaus sisällön analyysin metodista on rohkaiseva: ”Kaikille aineiston analyysitavoille ei edes tarvitse olla varsinaista nimeä, vaan sisällönanalyysiksi saattaa riittää uskottava kuvaus siitä, miten aineistoanalyysin on tehnyt. Tärkeämpää kuin löytää analyysille nimi on siis pohtia miten analyysin tekee.” (Tuomi & Sarajärvi 2002, 148.)

Voisin kuitenkin sanoa, että analyysini on mukaillut soveltaen Milesin ja Hubermanin (1984) esittämää aineistolähtöisen sisällönanalyysin kaavaa. Miles ja Huberman (1984) kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-111.)

KUVIO 1. Analyysini eteneminen vaiheittain

7 TULOKSET

7.1 Tulosten tulkinnasta

Esittelen seuraavaksi työni tulokset. Huomasin, että lehtijutut pyrkivät rakentamaan urheilijoiden kokemuksia eräänlaisen tarinan muotoon. Kokosin urheilijoista esitettyjä kuvauksia yhteen ja muodostin jokaisesta urheilijasta tarinan, joka tiivistää lehdistön heidän Lahden kisojen jälkeisestä elämästään esittämän kuvan. Tarinoita kertyi neljä kappaletta Esittelen tarinat analyysi-osiossa ja samalla pohdin niiden sisältöä ja merkitystä tarkemmin

Tämän lisäksi kokosin urheilijoita kuvanneet ominaisuudet ja niitä kuvaavat kategoriat taulukkoon sekä erottelin vielä mielestäni urheilun hyvän kertomuksen mukaiset ominaisuudet muista kuvauksista, jotta lukijan olisi näin mahdollisesti helpompi jäsentää tulokset kokonaisuutena. Taulukon jälkeen analysoin tarkemmin käytettyjä kuvauksia ja niiden mahdollisia merkityksiä teema kerrallaan. En välttämättä kommentoi jokaista esiin tullutta sanaa, vaan niitä asioita, jotka minusta tuntuivat merkityksellisiltä ja joihin pystyin ottamaan kantaa oman tietämykseni pohjalta. Tulkitsen tuloksia lähinnä urheilusankaruuden ja urheilun hyvän kertomuksen kautta.

Lukijan on syytä muistaa, että tämän tyyppisessä analyysissä tutkijan oma näkemys ja kokemusmaailma vaikuttavat erityisen paljon. Teksteistä ei kuitenkaan ole olemassa oikeita tai vääriä tulkintoja ja tulkintoja voi olla niin paljon kuin lukijoitakin. Samaa mieltä on myös Paula Havaste (1998, 264) lainatessaan Lehtosta (1996, 114, 155, 174, 285). Itse yritän tehdä kriittisiä tulkintoja ja nostaa esiin mahdollisia epäkohtia tai omituisuuksia, yleensäkin asioita, jotka sotivat arvomaailmaani vastaan. Pyrin perustelevaan tulkintani ja annan lukijan nähdä ajatusteni kulun ja aineiston sisällön, näin hän voi arvioida minun päätelmiäni ja verrata niitä omiinsa.

7.2 Analyysi

7.2.1 Millainen kuva hiihtäjistä luotiin:

Jokaisesta neljästä hiihtäjästä syntyi eri aikoina kirjoitettuja lehtijuttuja kokoamalla selkeä tarina. Mielenkiintoista on, että nämä tarinat ovat hyvin samanlaisia jokaisen hiihtäjän kohdalla. Tarinat noudattelevat seuraavaa kaavaa: Alussa on vain valtava häpeä ja tuska, hiihtäjät kärkevät kiirastulessa. Seuraavaksi kuvataan urheilijoiden tuskaa ja sitä, miten vaikeaa elämä nyt on. Sitten etsitään tukijoukkoja, niitä ovat kaikilla puoliso, perhe ja ystävät. Tämä jälkeen kerrotaan, miten läheisten tuella olo alkaa vähitellen helpottua, tärkeänä vaikuttajana on tietenkin myös urheilusankarin poikkeuksellisen voimakas luonne. Lopuksi kuvataan hymyilevää sankaria perheineen ja kerrotaan, miten hän on muuttunut ja kasvanut koettelemusten myötä ja valmis palaamaan takaisin ladulle.

Mikan tarina

”Kun urallaan huipulle päässyt ja pelkkiin onnistumisiin tottunut ihminen kohtaa pahan onnettomuuden, hän on hengenvaarassa.”

Anna 2001:46.21.

Dopingkäry nähdään onnettomuutena, asiana johon ihminen ei voi itse vaikuttaa.

”Kansan suuri suosikki, esikuva ja kunnioitettu sankari muuttui dopingkärähdyksen myötä sylkykupiksi ja petturiksi. Tai ainakin niin kävi julkisuudessa.”

MeNaiset 2002:30.13.

Urheilijaa kuvataan monin tavoin sankariksi ja sitten kerrotaan miten ”paha” julkisuus on nyt leimannut hänet petturiksi.

”Ja onhan pyhimyksen romahdus paljon pahempaa kun tavallisen ihmisen romahdus.”

Anna 2001:46.23.

Viitataan Myllylän sankaruuden nostamiseen aina messiaanisiin mittoihin.

”Pahimpien jälkilöylyjen aikoihin Myllylät saivat kolmannen lapsensa. Pikku-Wiljamin syntyessä oli jaksettava iloita uudesta elämästä ja rakkautta oli riitettävä myös kahdelle vanhemmalle lapselle. Uusi pienokainen toi muuta ajateltavaa synkkien tuulien keskelle.”

MeNaiset 2002:30.14.

Kun sanotaan, että lapsen syntymästä oli ”jaksettava iloita” kaikesta huolimatta annetaan ymmärtää, että urheilu ja maine ovat Myllylälle oikeutetusti tärkeämpiä kuin oma lapsi.

”Mika sanoo vieläkin jossittelevansa, pyörittelevänsä kevään tapahtumia mielessään. Mutta se jossittelu ei johda mihinkään. paljon mielenkiintoisempaa on miettiä, mitä hänelle itselleen on tänä aikana tapahtunut.”

Anna 2001:46.23.

”Hiihtäjä Mika Myllylän perheessä roolit ovat heittäneet kuperkeikkaa. Miehensä uralle ja kolmelle pienokaiselle omistautunut vaimo ryhtyy kuuden kotona vietetyn vuoden jälkeen yrittäjäksi.”

MeNaiset 2002:30.13.

”Entisessä elämässä mies oli tottunut kävelemään valmiiseen pöytään , mutta tällä kertaa onkin Mikan vuoro seisoa tukijoukoissa.”

MeNaiset 2002:30.15.

”Päivät kuluvat niin, että aamulla hän keittelee kahvia, leikki lasten kanssa ja käy joskus lenkillä. Hänen on ollut pakko opetella uusi rytmi arkeen.”

Anna 2001:46.23.

Muutos Myllylöiden perheessä kuvataan dramaattisena, ovathan kyseessä ennen kuulumattoman radikaalit asiat: isä viettää aikaa lastensa kanssa ja äiti ei olekaan enää kotona, vaan siirtyy työelämään.

”Mika Myllylän kirja ”Riisuttu mestari” kertoo hiihtäjän tiestä kohti huippua, huikeista onnen hetkistä ja siitä kauhusta, jonka Lahden MM-hiihtojen jälkeiset tunnelmat toivat mukanaan. Samalla kirja on kuvaus siitä, kuinka pettävälle pohjalle ihmisen virheettömyyden mielikuva rakentuu. Tie pyhimyksestä ihmiseksi oli tuskainen.”

Anna 2001:46.21.

Onneksi lopussa kaikki on kuitenkin hyvin. Mikasta on tullut kirjailija, hän ei siis joudukaan vaimonsa elätiksi.

Jarin tarina

”Jari Isometsä on nyt kantanut kahden viikon ajan harteillaan doping-urheilijan viittaa. Kaikki alkoi Lahdesta, heti takaa-ajokisan jälkeen.”

Apu 2001:10.36.

Sitaatti alkaa kuin satukirjassa: ”Olipa kerran Lahdessa”. Kirjoittaja kertoo aivan avointa tarinaa, hän ei edes yritä uskotella, että elettäisiin jossain muualla kuin median luomassa satumaailmassa.

”Jari myöntää nyt, että Lahden kisamontun lehdistötilaisuus oli suuri näytelmä, jonka käsikirjoitus oli etukäteen kirjoitettu.”

Apu 2001:10.36.

Sama kaava jatkuu, nyt eletäänkin suuressa näytelmässä nimeltä dopingskandaali

”Jari Isometsä ja Kari-Pekka Kyrö ovat kertoneet omat versionsa koko hiihtourheilua kohuttaneesta skandaalista. Helppoa se ei ole ollut, mutta Jari on katsonut olevansa selityksen velkaa koko Suomen kansalle.”

Apu 2001:10.36.

”Jari Isometsä menetti doping-käryn vuoksi myös ammattinsa. Rahassa kahden vuoden hiihtoura olisi merkinnyt miljoonatuloja.”

Apu 2001:10.36.

Sankaruus ja ammattiura kulkevat sulavasti käsikädessä urheilun maailmassa. Ei nähdä ristiriitaa sen välillä, että urheilijat käyttävät (ja ovat pitkälti olleet itse luomassa) sankari-imagoaan rahan tekemiseen, mutta valittavat ammattinsa menetystä, kun ovat itse ensin tuhonneet kiiltokuvansa.

”Nummelassa Isometsät saavat liikkua vapaasti, ilman ihmisten ivaa.”

Apu 2001:10.36.

”Onnellisiakin ilmeitä Isometsien talosta löytyy. Jari ja Johanna ovat ymmärrettävästi rasittuneita kahden viikon pyörityksestä, mutta Eetu-poika nauttii täysin siemauksin siitä, että isä onkin nyt kotona.”

Apu 2001:10.36.

Jotain hyvääkin tapahtuneesta sentään löytyy ja perhe ainakin tukee Jaria. Mielenkiintoista olisi joskus tutkia, mitä tulee huippu-urheilijoiden lapsista.

Harrin tarina

”Uskomattomalta tuntuva Harri Kirvesniemen dopingkäry on juuri paljastunut Suomen kansalle.”

Seura 2001:10.15.

Tarina alkaa räväkästi ja tempaa lukijan heti mukaansa. Suomen kansa on kuin tarinan toinen päähenkilö, valvova vanhempi, joka kohta tulee rankaisemaan kärehtänyttä Harria.

”Suomalaisen rehtiyden perikuva jäi kiinni rysän päältä. Häpeä on suunnaton. Nyt, valtavan dopingkohun jälkimainingeissa, Harri Kirvesniemi puhuu avoimesti. Karpasilla on nöyrytymisen aika.”

Seura 2001:10.15.

Tuntuu kuin koko Suomen maine lepäisi Harrin harteilla.

”Simpele ei muutamassa päivässä selviä oman kylän pojan dopingskandaalista.”

Seura 2001:10.16.

”Hopeasompa-kilpailut alkavat lauantaina. Harri Kirvesniemen on tarkoitus toimia kisaisäntänä. Hiihtoliitto on kuitenkin esittänyt epävirallisen toiveen, ettei tämä saapuisikaan paikalle. Harri ja Marja-Liisa tulevat silti kannustamaan kilpailevaa tyttärtään ja tapaamaan tuttujaan.”

Seura 2001:10.17.

Sankarilla menee huonosti tuntuu, että kaikki ovat kääntäneet selkänsä hänelle.

”Kirvesniemet, tunteellinen Marja-Liisa ja järkeilevä Harri, ovat tavallisuudessaan ja aitoudessaan kansan rakastama pari. Voittoisina päivinä on myötäeläjiä riittänyt, kuinka käynee nyt tappion hetkinä?”

Anna 2001:11.32. (kuvateksti)

Toimittaja epäilee kansan lojaalisuutta Harrille hädän hetkellä.

”Olalle taputtajia ja myötätunnon ilmaisijoita riitti hiihdon kuningasparin ympärillä. Ne, jotka eivät tohtineet käydä juttusille, seurailivat sivummalta kohuparin menoa. Ainakaan Simpeleeltä ei löytynyt kuuluisan kotiväyn hairahduksen arvostelijoita.”

Anna 2001:11.32.

”Hän (Harri) on leppoisan oloinen, mutta liikuttuu selvästi, kun paikkakuntalaiset käyvät taputtamassa olalle ja toivottamassa voimia. Nimikirjoituksen pyytäjiä riittää.”

Apu 2001:10.39.

”Harri Kirvesniemen nimikirjoitukset ovat yhä haluttua tavaraa.”

Seura 2001:10.16. (kuvateksti)

”Perheen voimin me jaksamme. Näin vakuuttavat Marja-Liisa ja Harri Kirvesniemi Simpeleellä omiensa keskellä. Elämää jatketaan Silamus-järven rannalla toinen toisiinsa tukeutuen, Mutta vastamäki on kyllä jyrkistä jyrkin.”

Anna 2001:11.30.

Aiempi pelko osoittautuu turhaksi, sillä ainakin (oman kylän) kansa näyttää olevan edelleen hiihtosankarin takana.

”Taloudellisesti dopingkäry ei ole Harrille katastrofaalinen, koska Kirvesniemillä on elämiset ja olemiset järjestyksessä ja turvana vielä Nokian miljoonasalkku.”

Apu 2001:10.39.

”Vaikka dopingpiikin haavat jäytävät syvältä jokaista simpeleläistä, tunnekuuhu laantuu,. Jatkossakin Harri hiihtää, Marja-Liisa hiihtää, Elisa hiihtää, Anita hiihtää. Sirpakassa vanhat pojat lyövät korttia. Elämä palaa entiselleen. Simpeleelläkin.”

Seura 2001:10.17.

Lopussa rauha palaa takaisin koko Suomeen. Kuningas joutui väistymään, mutta kriisi on ohi.

Millan tarina

”Milla Jauho läpikäy yhä tähänastisen elämänsä pahinta kiirastulta. Hänen häpeänsä tapahtuneesta dopingrikkeestä on vielä niin suuri, että hän tuskin uskaltaa katsoa vastaanulijoita silmiin.”

MeNaiset 2001:12.19.

Nuoren hiihtäjä-raukan maailma järkkyy. Huomion arvoista on, että vaarassa on vain hänen maailmansa, ei suinkaan koko Suomi.

”Millan häpeä, suru ja tuska ovat vielä niin suuret, että melkein viisi tuntia kestävästä tapaamisen aikana tunteet tuntuvat hetkittäin suorastaan kimpoilevan kodin seinistä.”

MeNaiset 2001:12.19.

”Milla Jauho vietti viime viikonlopun Simpeleellä Harri ja Marja-Liisa Kirvesniemen luona, missä käytiin läpi viime päivien tuskaa ja häpeää.”

Apu 2001:10.38.

”Milla Jauho, 24, oli ikäluokkansa ykkönen Hopeasompa-hiihdoissa vuosina 1989-1991. Viime viikonloppuna hän seurasi Simpeleellä Hopeasomman 30-vuotisjuhlakilpailua. Kauniin hiihtäjättären silmissä ei ollut samaa valoa ja kirkkautta kuin ennen.”

Apu 2001:10.38.

”Viime päivien henkinen stressi näkyy Millassa myös fyysisesti. Hänen ennestäänkin kapeat poskensa ovat kaventuneet, ja hän kertoo, miten paine puskee konkreettisesti ulos ihostakin.”

MeNaiset 2001:12.21.

Jauho kuvataan jatkuvasti uhrina ja hänen koettelemuksensa alkavat lähinnä säälistämään lukijaa.

”Myös taloudellisesti doping-käry on Millalle katastrofi. Hän menettää sponsorirahansa sopimuksistaan, jotka oli tehty Salt Lake Cityn olympialaisiin asti, eikä hän voi jatkossa hiihtää rahaa.”

Apu 2001:10.38.

”Torstaina Milla tunsi herätessään (edellisen yön nukkumisesta tuskin kannattaa puhua), että nyt oli alkanut hänen loppuelämänsä ensimmäinen päivä.”

MeNaiset 2001:12.20.

”Jostakin Millan on usko tulevaisuuteensa löydettävä. Vielä sitä ei ole löytynyt, sillä häneltä menivät kertaheitolla maine, työ ja tällä hetkellä näyttää, että myös ura hiihtäjänä. Mistä, sitä ei kukaan vielä tiedä. Millaa kiinnostavat sisustaminen, somistaminen ja maskeeraus, mutta hänellä ei ole niihin mitään koulutusta. Tulevaisuus on siis täydellisen auki.”

MeNaiset 2001:12.21.

”Milla Jauhon elämän kiirastulessa on ollut jotain hyvääkin.”

MeNaiset 2001:12.19.

”Jos Millan elämä viime keväänä oli lähes yhtämittaista aallonpohjaa ja piinaa, niin kesä oli jo parempi. Elämä alkoi jäsentyä ja rauhoittua eriasteisella puuhastelulla.”
MeNaiset 2001:41.10

”Millan apuna selviytymisessä on ennen kaikkea ollut taito puhua.”

MeNaiset 2001:12.20.

”Onneksi Millalla on myös läheiset suhteet vanhempiinsa ja kahteen sisarukseensa(?), sillä läheisiä on nyt tarvittu enemmän kuin koskaan ennen.”

MeNaiset 2001:12.20.

Kuvaus tuntuu jotenkin tyypillisen naiselliselta, Millan tunteet vaihtelevat nopeasti ääripäästä toiseen ja pienellä puuhastelulla sekä sosiaalisilla taidoilla katastrofista päästäänkin ykskaks yli.

”Loppukesän kunniatoimekseen Milla haluaa mainita kaason tehtävät ystävänsä Tanjan häissä. Jälleen paljastuu yksi osa Millan luonnetta: täydellisyyteen pyrkivän perfektionistin piirre.”

MeNaiset 2001:41.11

”Vaikka nyt Millalla ja Samilla on ollut enemmän yhteistä vapaa-aikaa, he eivät ole ryhtyneet järjestämään häitään. Millaa asia naurattaa, ja hän sanoo, että häistä on puhuttu jo yli viisi vuotta. Voimme vain kuvitella, miten perusteelliset perfektionisti-Millan omat häjärjestelyt joskus ovat.”

MeNaiset 2001:41.11

”Kesän kaunein morsian, hiihtäjä Milla Jauho astelee ensi lauantaina vihille pitkäaikaisen kihlattunsa, hiihtäjä Sami Saaren kanssa. Yllään Millalla on jokaista pistoa myöten itse suunniteltu puku ja sisällään hän kantaa suurta varmuutta tulevaisuudesta.”

MeNaiset 2002:24.27.

Milla pysyy tiukasti perinteisissä naisen rooleissa: kaasona ja morsiamena. Ei ole puhuttakaan siitä, että hän esimerkiksi kirjoittaisi kirjan kokemuksistaan tai alkaisi kiertää puhujana antamassa kriisiapua muille apua tarvitseville, kuten Myllylä ja Isometsä tekivät.

”Vaikean asian läpikäyminen ei sittenkään murtanut, vaan vahvisti. Suuri uutinen juuri häiden aattona onkin se, että Milla jatkaa hiihtämistä, kilpailemisen palo ei tukahtunut.”

MeNaiset 2002:24.27.

Lopussa kaikki on taas hyvin, vaikka rahat ja maine menivät niin pääsihän Milla sentään naimisiin, vaikka perfektionisti onkin.

Tarinoiden yhdenmukaisuus sopii perinteiseen urheilijakuvaan, joka on melko suppea. Hiihtäjien kuvaaminen sankareina ja heidän elämänsä sankaritarinana taas on urheilujournalismin tapa luoda draamaa ja myydä lehtiä (Perko 2001). Tarinoissa esiintyvät persoonallisuuden piirteiden kuvaukset ovat uutta median kehityksen ja urheilun kaupallistumisen mukanaan tuomaa urheilijoiden yksilöllistämistä (Itkonen 1997).

Kriisistä selviämisen keinot ovat kaikilla hyvin samanlaisia ja sopivat sinällään suoraan ”naistenlehti-kaavaan”: perhe, ystävät, uskonto, nöyryminen ja henkinen kasvu auttavat taatusti yli vaikeuksien.

7.2.2 Hiihtäjien ominaisuudet

KUVIO 2. Urheilijoiden ominaisuudet ("hyvän kertomuksen" mukaiset kursivoilla)

ominaisuudet	Mika Myllylä	Jari Isometsä	Harri Kirvesniemi	Milla Jauho
hiihtoon liittyvät ominaisuudet	<i>mestarihiihtäjä, hiihtäjä</i>	mieshiihtäjä	<i>hiihdon mestarismies, hiihto verissä</i>	hiihtäjä, ikäluokkansa ykkönen hopeasompa-hiihdoissa, on "lumen taju"
sankaruus	<i>esikuva, kunnioitettu sankari, kansan suuri suosikki, huipulle päässyt ja pelkkiin onnistumisiin tottunut ihminen,</i>		<i>suomalaisen urheilun rehtiyden perikuva, suomalaisen urheilun luottohenkilö, hiihdon kuningaspari, kuuluisa, kansan rakastama, mies, jonka saapuminen paikalle herättää muidenkin mielenkiinnon</i>	
miehisuus/naisuus	mies, isä, isäntä, <i>karpaasi</i>	aviomies, isä	mustiin pilkkihaalareihin sonnustautunut mies, <i>kansan vävyypoika hartsa, arvostettu perheenisä, perheenisä, urheilija, kisaisäntä, järkeilevä</i>	26-vuotias nainen, kesän kaunein morsian, kaunis hiihtäjätär, kapeat posket
inhimilliset piirteet	erehtyväinen ja epätäydellinen, ihminen	rasittunut	leppoisan oloinen, vanhempi, hartsa, apea, <i>tavallinen, aito</i>	<i>määrätietoinen, ehdoton, täydellisyyteen pyrkivä perfektionisti, perfektionisti-Milla sinnikäs, positiivinen perusluonne, rehellinen mielenlaatu</i>
uskonnolliset piirteet	uskovaiseksi tunnustautunut, pyhimys, puhuja			
negatiiviset piirteet	sylykuppuri ja petturi	doping-urheilija	Sinäkin Brutukseni	robotti, ei silmissä samaa valoa, iloa ja kirkkautta kuin ennen, dopingista kiinnijäänyt hiihtäjä

Hiihtoon liittyvät ominaisuudet

”Hiihto on ollut molemmilla (Harrilla ja Marja-Liisalla) verissä ja tulokset muistamme.”

Anna 2001: 11. 34.

Mika Myllylän hiihtoon liittyviä ominaisuuksia olivat hiihtäjä ja mestarihiihtäjä.

Tekstin mukaan hiihtäjä on hiihtäjä, se riittää toimittajalle ihmisen identiteetin kuvaukseksi, se kertoo kaiken tarvittavan. Kuvaukseen sisältyy oletus siitä, että hiihtäjät ovat tietynlaisia, he tulevat samasta muotista, jonka kaikki tuntevat. Myllylä on myös mestarihiihtäjä, sen tosiasiana esitetyn väitteen todisteluun ei tarvita erillisiä saavutusluetteluita, toisin kuin naisihiihtäjien hiihtotaitoa kuvattaessa.

Jari Isometsän hiihtoon liittyvät ominaisuudet olivat: mieshiihtäjä

Harri Kirvesniemen hiihtoon liittyvät ominaisuudet olivat hiihdon mestarismies ja, että hänellä on hiihto verissä.

Kirvesniemen hiihto-ominaisuuksia kuvataan samalla tavalla kuin Myllylän. Tekstin mukaan mies on mestari hiihdossa, siis yliverinen. Se ilmoitetaan varmana asiana, sen tietävät kaikki. Asiaa ei tarvitse sen enempää perustella esimerkiksi saavutuksia kertaamalla. Hiihto on Kirvesniemellä verissä niin kuin kaikilla suomalaisilla, mitä se sitten tarkoittaaakaan. Teksti antaa ymmärtää, että hiihtotaito on suomalainen piirre, osaamme sen luontaisesti.

Milla Jauhon hiihtämistä kuvaavat ominaisuudet olivat hiihtäjä, ikäluokkansa ykkönen hopeasompahiihdoissa ja, että hänellä on lumen taju.

Jauhon kohdalla ei puhuta mestarihiihtäjästä, vain hiihtäjästä, joka on menestynyt joskus hopeasompakisoissa, näin hänen menestyksensä joudutaan todistamaan saavutusten kautta.

Ei voidakaan todeta, että hän vain on mestari, eikä sitä tarvitse sen enempää perustella, kuten mieshiihtäjien kohdalla on asia. Syynä voi tietenkin olla se, ettei Jauho ole vielä yhtä tunnettu kuin mieshiihtäjät, toisaalta viikkoa aiemmin hän oli juhlistettu naisten mm-viestin hopeamitalisti. Kun otetaan esille termi ”lumen taju”, selitetään hiihtotaitoa, jollain mystisellä elementillä. Tämä on ollut suomalaisessa urheilujournalismissa tyypillinen tapa ulkomaalaisten tai erirotuisten kilpailijoiden menestymisen selittämiseksi. Näin syntyy kuva, että hiihtäjässä on jotakin maagista ehkä epäinhimillistäkin, sillä lumen taju ei ole perinteinen suomalainen ominaisuus, kuten sisu, eikä hiihto-ominaisuuskään, kuten kunto. Viittaus Peter Hoegin kirjaan ”Lumen taju” ja sen päähenkilö Smillaan on selvä, mutta sen tarkoitus ei lukijalle aukene.

Hiihtäjien sankaruutta kuvaavat ominaisuudet

”Olalle taputtajia ja myötätunnon ilmaisijoita riitti hiihdon kuningasparin ympärillä. Ne, jotka eivät tohtineet käydä juttusille, seurailivat sivummalta kohuparin menoa. Ainakaan Simpeleeltä ei löytynyt kuuluisan kotiväyn hairahduksen arvostelijoita.”
Anna 2001:11. 32.

Myllylän sankaruuteen liittyviä ominaisuuksia olivat esikuva, kunnioitettu sankari, kansan suuri suosikki, huipulle päässyt ja pelkkiin onnistumisiin tottunut ihminen.

Urheilija on esikuva koko kansalle ja erityisesti urheilevalle nuorisolle. Näin uskotellaan, samalla vahvistetaan vallitsevaa hegemoniaa, kun asia kerrotaan varmana totuutena, joka perustuu -mihin? Kun tekstissä sanotaan, että henkilö on kansan rakastama ja kunnioitettu sankari, niin onko todella näin, rakastaako koko kansa Mika Myllylää?

Kantolan (1994) mukaan onkin muistettava olla vetämättä yhtäläisyysmerkkejä joukkoviestinten ja yhteisöjen välille: esimerkiksi toimitusjohtaja Martin Saarikankaan suomalainen sankaritarina televisiouutisissa ei merkitse, että hän olisi suomalaisten sankari.

Ennemminkin on syytä pohtia, mitä arvorakenteita viestinten tuottamat draamat kuvastavat ja millaisia me-käsityksiä ne rakentavat. Joukkoviestinnän draamat ovat yrityksiä muodostaa yhteisiä selityksiä maailmalle ja tekstianalyysin keinoin voi vain tutkia näitä yrityksiä, tarjottuja selityksiä ja pohtia niiden kontekstia. (Kantola 1994, 132-133. ks. myös Koski 1992.) Sankaruuden vaaroja ja egoistista luonnetta hieman raapaistaan seuraavassa kohdassa, kun Myllylää kuvataan huipulle päässeeksi pelkkiin onnistumisiin tottuneeksi ihmiseksi. Ilmaus pitää selvästi sisällään ajatuksen, että tähän ei voi olla hyväksi, jos ihminen tottuu ”pelkkiin onnistumisiin”, niin siitä seuraa vaikeuksia. Ei luterilainen, niin kuin ei kansankaan elämä ole pelkkiä onnistumisia. Ehkä urheilijan onkin hyvä pudota jalustaltaan ja ”kasvaa ihmisenä”.

Kirvesniemeen liittyvät sankaruuden piirteet olivat: suomalaisen urheilun rehtyden perikuva, suomalaisen urheilun luottohenkilö, osa hiihdon kuningasparia (eli hiihdon kuningas, Marja-Liisan ollessa kuningatar), kuuluisa, kansan rakastama ja mies, jonka saapuminen paikalle herättää muidenkin mielenkiinnon.

Kun toimittaja kirjoittaa, että Kirvesniemi on sankari, hän tarkoittaa, että Harri on nimenomaan kaikkien suomalaisten sankari, hän on suomalaisuuden perikuva. Sankaruushan tarvitsee aina yhteisön hyväksynnän ollakseen mahdollista, on oltava sankari suhteessa ja verrattuna johonkin, joka ei sitä ole.

Naiseen ei liitetä mitään sankarin ominaisuuksia, toisin kuin mieshiihtäjiin. Sankari onkin aina perinteisesti ollut mies. (ks. Näre 1991.)

Havaste (1998) on koonnut laajasti yhteen eri tutkijoiden käsityksiä naisen sankaruudesta: ”*Feminiininen on merkinnyt perinteisessä länsimaisessa kulttuurissa luontoa eli tunteiden ja ruumiin passiivista aluetta ja maskuliininen kulttuuria eli järkeä, toimintaa ja henkeä* (Segal 1990, 180, David 1991,xviii). *Länsimainen sankaritarina kertoo feminiiniseksi nähdyn erämaaluonnon ja maskuliinisuutta edustavan sivistyksen kohtaamisesta* (Kirkham et al 1993, 21). *Siinä ovat vastakkain valtaapitävät me ja alistetut ne, patriarkaalisuus ja marginalisoitu naiseus. Naisen arvo määritellään maskuliinisuuden reflektiona eikä naisen omista lähtökohdista* (Iringaray 1985b, 170-191).

Tällöin nainen ei ole aktiivinen subjekti, vaan toteuttaa Kodin enkelin ihannetta (Honig 1988, 67, Rowbotham 1989, 15-16, Showalter 1977, 14). Sen keskeisiä piirteitä ovat toisaalta äärimmäinen sitoutuminen äitiyteen (Kristeva 1981, 137. Irigaray 1985a, 116-117. Rojola 1995, 226-228.), toisaalta pieneen elämänpiiriin (Lissa 1987, 190.).” (Havaste 1998, 32.)

Jauhosta kirjoitetut artikkelit (jotka on kirjoittanut sama naistoimittaja) sopivat monelta osin tähän kaavaan. Hänet kuvataan uhrina, jonka elämä on lähes suistunut raiteiltaan doping-käryn jälkeen. Toimittaja antaa myös ymmärtää, että Jauhon toimeentulokin olisi epävarmaa ilman aviomiehen tukea ja turvaa.

Miehisyyteen/naiseuteen liittyvät ominaisuudet

”Hän (Mika) istutti puita ja teki nurmikon , joka oli vain odottanut isännän tarttumista toimeen.”

Anna 2001: 46. 23

”Kesän kaunein morsian, hiihtäjä Milla Jauho astelee ensi lauantaina vihille pitkäaikaisen kihlattunsa, hiihtäjä Sami Saaren kanssa. Yllään Millalla on jokaista pistoa myöten itse suunniteltu puku ja sisällään hän kantaa suurta varmuutta tulevaisuudesta.”

MeNaiset 2002:24. 27.

Orajärven mukaan median sukupuolikuvaustot ovat edelleen erittäin dikotomisista, jolla hän tarkoittaa sitä, että mieheys sulkee pois naiseuden piirteet ja toisinpäin (Orajärvi 1999, 192). Stephens (1996b, 18-19) on kuvannut tätä kahtia jakoa maskuliinisuuden ja feminiinisuuden skeemoilla. Maskuliinisuuden skeemaan kuuluvat hänen mukaansa voimakkuus, väkivaltaisuus, epätunteikkaus, kovuus, aggressiivisuus, autoritatiivisuus, pystyvyys, suojelevuus, metsästäjän rooli, riippumattomuus aktiivisuus, analyttisyys, kvantitatiivinen ajattelu, rationaalisuus.

Feminiinisyyden skeemaan taas kuuluvat kauneus, hyvyys, väkivallattomuus, tunteikkaus, pehmeys, myötäilevyys, huolehtivuus, haavoittuvuus, uhrin rooli, riippuvaisuus, passiivisuus, syntetisoiva ja kvalitatiivinen ajatustapa sekä intuitiivisuus. (Havaste 1998, 11.)

Myllylän miehisyyteen liittyviä ominaisuuksia olivat mies, isä, isäntä ja karpaasi.

Nämä ominaisuudet kuuluva aiemmin mainittuun ”kaikille tunnettuun” suomalaisen hiihtäjän muottiin, jonka mukaan hiihtäjä on mies ja isä sekä isäntä talossaan eli perheenpää. Myllylä, Isometsä ja Kirvesniemi nimesivät itsenä karpaaseiksi osana imagon rakennustaan. Karpaasi sanan historia on minulle hämärän peitossa, mutta se ymmärretään nykykielessä vahvaksi miehen jässikäksi tyyliin: ”melkoinen karpaasi”. Nykykielen muodossaan sana ei välttämättä laihoja kestävyysurheilijoita juurikaan kuvaa, ehkä ennemminkin sitä, mitä he haluaisivat olla, mitä sankarin tulee olla.

Havaste (1998) kokoaa yhteen miehen ja sankarin vaatimuksia : ”*Vaikka nykyään miehet ovat tulleet tietoisemmiksi emotionaalisista tarpeistaan, miehenä olemisen perusvaatimukset ovat muuttuneet aikojen saatossa vain vähän: voimakkuus, haavoittumattomuus ja voitontahto ovat stereotyyppioita, joita on yhä vaikea muuttaa emotionaaliseksi rehellisyydeksi ja avoimuudeksi (Naifeh et al 1987, 3-4). Hegemonisen maskuliinisuuden malli kytkeytyykin yleensä ruumiillisuuteen ja fyysisyyteen liittyviin työsuorituksiin (ks. Lahti 1992, 61-62). Mieheltä on viktoriaanisen ajan poikakirjoista lähtien odotettu itsekuria ja uhrautuvaisuutta, rohkeutta, urheilullisuutta ja tuloksellisuutta, jota mitataan esimerkiksi omaisuudella (Reynolds 1990, 51). Miesideaali on lihaksikas (Reynolds 1990,56) ja miehen sosiaalinen sukupuoli-identiteettiin kuuluu toiminnallisuus. Miehenä oleminen on tehtävä, joka pitää täyttää (Grönfors 1994, 65, Sipilä 1994, 22), joten maskuliinisuutta karakterisoi jatkuva osoittamisen tarve. Miehet asettavat itsensä alttiiksi, tekevät heroisia (heroic) sankaritekoja ja ottavat valtavia riskejä vain saadakseen muut miehet vakuuttumaan miehisyydestään (Kimmel 1994. 129, Rojola 1995, 196-197, Lahti 1992, 67).*” (Havaste 1998, 50.)

Jari Isometsän miehisyyttä kuvattiin sanalla aviomies ja isä.

Kuvaus riittää lyhydessään toteamaan, että mies on aina mies, vaikka mitään muuta ei jäisi jäljelle. Olla isä ja aviomies on tietenkin arvokasta yhteiskunnan kannalta.

Toisaalta ilmaus on hieman ristiriidassa perinteisen urheilijakuvauksen kanssa, sillä urheilujournalismissa nainen on tyypillisesti kuvattu aviovaimona, miehensä jatkeena. (ks. Veijola & Jokinen 2001.)

Harri Kirvesniemen miehisyyttä kuvaavat sanat olivat mustiin pilkkihaalareihin sonnustautunut mies, kansan vävy-poika Hartsa, arvostettu perheenisä, perheenisä, urheilija, kisaisäntä ja järkeilevä.

Näistä kuvauksista käy ilmi, että mies voi olla monta asiaa samanaikaisesti.

Miesurheilijan ulkonäköä ei sen sijaan ole perinteisesti kuvattu, toisin kuin naiskollegoiden. Ulkonäön kuvaus ei kuulu raavaaseen miehisyyteen, sehän voisi vihjata, jopa homoseksuaalisuuteen, joka on edelleen valtava tabu yhteiskunnassamme (ks. Tiuhonen, 1996, 69). Kirvesniemi on koko kansan vävy-poika, mutta mitä osaa kansasta tarkoitetaan, kun kyseessä on 42-vuotias nuorukainen? Lisäksi hän on myös isä, mutta ei vain isä, vaan arvostettu perheenisä. Tällainen asioiden korottaminen yli normaaliuden on tyypillistä urheilukieltä, jossa käytetään ylisanonja ja liioitellaan, mikään ei ole, vain jotakin arkipäiväistä. Samaan aikaan Harri ehtii olemaan myös urheilija, kisaisäntä jne. Lopulta kuvaukseksi kuitenkin riittää, vain mustiin pilkkihaalareihin sonnustautunut mies, sillä onhan olla mies jotakin itsessään arvokasta (-ainakin verrattuna naiseen).

Kirvesniemen kuvauksessa esiintyvät mielenkiintoisesti kaikki miehen neljä arkityyppiä: isä, poika, sankari ja viisas mies. Arkityyppejä kuvaa myös Näre (1991, 46) lainatessaan Whitmontia (1969). Kirvesniemi on siis kaikkea, mitä miehen tuleekin olla, vieläpä samanaikaisesti. Myös Myllylän kuvauksessa on paljon yhtäläisyyksiä arkityyppeihin, mutta ne eivät kuitenkaan hänen kuvauksessaan esiinny yhtä täydellisinä kuin Kirvesniemellä.

Jauhon naiseutta kuvaavat ominaisuudet olivat 26-vuotias nainen, kesän kaunein morsian, kaunis hiihtäjätär, kapeat posket.

Kaikki tämä on tyypillistä naiseuden kuvaamista, perinteisesti urheilujournalismissa nainen pääsee esiin joko valtavan menestyksen avulla, joka ylittää sukupuolten muurin, tai kauneudellaan, seksuaalisella vetovoimallaan (Pänkäläinen 1998, 6). Tätä ilmiötä olisi helppo selittää sillä, että urheilun seuraajat ja urheilukoneiston jäsenet ovat pääosin miehiä, kaunis nainen viehättää ja viihdyttää. Naisen ulkonäköä voi myös huoletta kuvata, kunhan se on edustava. Samalla nainen asetetaan objektiksi, miehisen halun kohteeksi. Tämä on tyypillinen nyky-yhteiskunnan piirre, myös naistenlehdissä tai muissa foorumeissa, joissa viestintä on suunnattu pääosin naisyleisölle, kuuluuhan hyväksytyyn naisen identiteettiin ehdottomasti kaunis ulkonäkö. Uutena ilmiönä suomalaisen urheilukulttuuriin on viime aikoina tullut myös nuorten miesurheilijoiden ulkonäön korostaminen. Heidän sankari-imagonsa on naisurheilijoiden tapaan rakennettu enemmän ulkonäön kuin urheilusaavutusten ympärille, esimerkkeinä Markus Pöyhönen, Harri Haatainen ja ehkä puhtaimmin Göran Porvali.

Uskonnolliset ominaisuudet

”Mihin Jumala jäi? Rupesiko uskovaiseksi tunnustautunut Mika vihoittelemaan myös yläkertaan?”

Anna 2001:46. 22.

Myllylää kuvaavia uskonnollisia ominaisuuksia olivat pyhimys, uskovaiseksi tunnustautunut ihminen ja puhuja.

Uskonnollisuus ja urheilu tuntuvat olevan yhteydessä toisiinsa, erityisesti kestävyysurheilu tai urheilu, joka perustuu pelkästään fyysisen suorituskyvyn parantamiseen ja mittaamiseen. Tällaisella urheilemisella pyritään voittamaan liha hengellä, ankaralla työllä ja kieltämyksellä saavutetaan jotakin. Samalla urheilija uhraa itsensä eli luterilaisia perusajatuksia yhdistyy tässä voimakkaasti urheiluun.

Urheilu itsessään ei välttämättä ole uskonnollista tai, edes henkistä, vaikka se uskonnon kaltaista asemaa yhteiskunnassamme on saanutkin. Kuitenkin urheilun hyvään kertomukseen liittyen vanhemmat, jotka omaavat luterilaiset arvot, saattavat ohjata lastaan lajien pariin, jotka heidän mielestään parhaiten voisivat tukea näiden hyveiden kehittymistä. Myllylän avoin uskonnollisuus on myös mielenkiintoinen ilmiö suomalaisen urheilujournalismin historiassa. Perinteisesti uskovaiset urheilijat ovat kuuluneet ns. marginaaliin eli he ovat joutuneet yhdessä vammaisten, menestymättömien ja ulkosuomalaisten, sen kapean urheilijamuotin ulkopuolelle, joka mediassa esiintyy (Tiihonen 1996, 68). Myllylän messias-kuvan rakentumisessa mediassa olikin aistittavissa voimakas odottava lataus, oli vain ajan kysymys milloin Jeesus-hahmo ristiinnaulittaisiin.

Inhimilliset ominaisuudet

”Jari ja Johanna ovat ymmärrettävästi rasittuneita kahden viikon pyöryksestä, mutta Eetu-poika nauttii täysin siemauksin siitä, että isä onkin nyt kotona. - Joo Eetu on oikein onnellinen, hyppyyttää minua koko ajan. Seuraavaksi lähdetään luistelemaan. Jari naurahtaa.”

Apu 2001:10. 36.

Myllylää kuvaavia inhimillisiä piirteitä olivat erehtyväinen ja epätäydellinen ihminen.

Kun urheilija tekee väärin, hänen virheitään puolustellaan sillä, että hänkin on vain ihminen, erehtyväinen ja epätäydellinen, kuitenkin hetkeä aiemmin hänet on kuvattu täydellisyyden ikonina, johon eivät normaalit lait päde. Jos sankaria ei haluta tai voida hylätä, keksitään kyllä keinot, miten asiat selitetään tai käännetään parhain päin, jotta illuusio voisi jatkua.

Isometsän inhimillisiä piirteitä kuvattiin sanalla rasittunut.

Vaikka sankarihihtäjä on tekstin mukaan kokenut juuri elämänsä kiirastulen hän on vain vähän, mutta ymmärrettävästi, rasittunut. Se ei kuitenkaan estä Isometsää lähtemästä kohta luistelemaan ja peuhaamaan poikansa kanssa.

Kirvesniemen inhimillisyyttä kuvaavat piirteet olivat leppoisan oloinen, vanhempi, Hartsa, apea, tavallinen ja aito.

Nyt luodaan kuvaa sankarista, joka ei ole ylpistynyt, vaan hän on edelleen, kuten kuka tahansa suomalainen: tavallinen, leppoisa ja aito. Häneen voi samaistua, häntä ei tarvitse kadehtia. Hän on naapurin Hartsa.

Jauhon inhimillisiä ominaisuuksia kuvaavat sanat olivat määrätietoinen, ehdoton, täydellisyyteen pyrkivä perfektionisti, perfektionisti-Milla, sinnikäs, positiivinen perusluonne, rehellinen mielenlaatu.

Nämä ovat enimmäkseen ominaisuuksia, jotka ovat perinteisen urheilun hyvän kertomuksen mukaan juuri urheilun aikaansaamia. Menestyvä nainen on yhä edelleen helposti perfektionisti, työhullu tai jotenkin sairaalloinen, eihän hän nyt muuten voisi noin hyvin pärjätä. Naisten välinen kateuskin on tunnettu klisee, ehkä sitä koetetaan tässä välttää pyrkimällä selittämään mahdollisimman tarkkaan urheilijan epätyypillistä luonnetta ja niitä uhrauksia, joita hänen on urheilun eteen tehtävä. Taustalle hiipii jo ajatus siitä, että ei urheilu kuitenkaan oikein sovi naiselle, tuollainen ehdottomuus ja täydellisyyteen pyrkiminenhän on itsekästä. Ei nainen voi tuollainen olla, hänen on asetettava muut asiat etusijalle, perhe ja koti, siinä on oikea naisen paikka. Ajatus juontaa juurensa aina kilpaurheilun alkuun 1900-luvulle, jolloin olympialaiset ja urheilu liitettiin miehisten ominaisuuksien ympärille. Samalla korostettiin naisellisia ominaisuuksia miehisten vastakohtina ja yritettiin näin sulkea naiset kokonaan urheiluliikkeen ulkopuolelle. Argumentteina oli mm. väite naisen ruumiin sopimattomuudesta fyysiseen harjoitteluun. Lisäksi uskoteltiin, että aggressiivinen kilpailu on pahasta äitiydelle ja huolehtivalle kasvattajalle. (Kari 2001, 184.)

Negatiiviset ominaisuudet

”Se oli siis vielä keskiviikkoa. Millan automaattikäytös näkyi ja kuului television uutislähetyksissä. Hän toimi kuin robotti, ei kuten Milla.”

MeNaiset 2001/12. 20.

”Jari Isometsä on nyt kantanut kahden viikon ajan harteillaan doping-urheilijan viittaa. Kaikki alkoi Lahdesta, heti takaa-ajokisan jälkeen.”

Apu 2001/10.36.

Myllylää kuvaavia negatiivisia piirteitä olivat sylkykuppi ja petturi.

Ne olivat aineiston ainoat urheilijasta käytetyt selkeästi negatiiviset ilmaukset, nämäkään eivät toki olleet toimittajan ominaan kertomia, vaan näin on kuulema Myllylää julkisuudessa kohdeltu. Julkisuudessa, jonka annetaan ymmärtää olevan paha ja arvaamaton. Kansahan toki yhä rakastaa omaansa.

Medialle on tyypillistä, että se jakaa itsensä hyvään ja huonoon osaan, jos sitä syytetään jostakin, tämä ilmiö näkyi selvästi esimerkiksi lehdistön suhtautumisessa paparazzeihin prinsessa-Dianan kuoleman yhteydessä. Tällöinhän lehdistön edustajia syytettiin onnettomuudesta mm. prinssi Charlesin toimesta. (Valtonen, 1999, 93-121.) Toisaalta negatiivisen asian esiin nostaminen muiden sanomana on keino arvostella, mutta tehdä se piilotetusti.

Sylkykuppi on mielenkiintoinen ilmaus, se kuvastaa uhria, jota kaikki voivat käydä tökkimässä halutessaan. Samalla se tuo mieleen kansan vanhan häpeärangaistuksen. Häpeä on kuitenkin ollut tapa, jolla syytetty voi sovittaa rikoksensa. Kun kirjoittaja ei sano ilmausta omanaan, antaa hän ymmärtää, että sylkykupiksi tuomio on aiheeton. Hopkinsin (1972, 113-114, 119) mukaan nöyryytetyssä sankarissa ruumiillistuu ihmisten sosiaalisten paineiden ja instituutioiden puristuksessa kokema pelko ja uhriksi joutumisen tunne. Hägglundin (1985, 11-15) mukaan ihminen samaistuu sankarissa tämän kärsimykseen ja tälle esitettyihin yliminävaatimuksiin. (Näre 1991, 46.)

Petturia pahempaa haukkumasanaa ei suomalaiselle taida juuri olla? Petturihan on sama kuin valehtelija. Rehellisyys on suomalaisille aina ollut tärkein hyve, jos ei miehellä ole sanaansa, niin mitä hänelle jää? Tämä kuvastaa sitä arvoa, mikä hiihdolla on suomalaisille ollut, sen pettäjää ei aivan helposti haluta ymmärtää. Juuri se tuntuikin doping-tapausten yhteydessä satuttaneen monia eniten, miksei voida olla rehellisiä? Jos rehellisyyttä ei ole niin katoaako suomalaisuuden ydin? Sankarit eivät käyttäytyneetkään roolinsa mukaisesti, he eivät kertoneet totuutta ja puhdistaneet kansamme mainetta, vaan vaikenivat ja vetäytyivät itsekkäästi julkisuudesta. Tämän kärynneiden hiihtäjien hyvin inhimillisen reaktion voimakas arvostelu aina pääkirjoitus- ja tutkijatasolla asti kuvastaa sitä miten voimakkaana myytti urheilijasta rehellisenä sankarina yhä elää nykypäivänä.

Isometsää kuvaavia negatiivisia ominaisuuksia olivat: doping-urheilija

Doping-urheilija on yksinkertaisuudessaan ja näennäisessä neutraaliudessaan erittäin tyyly kuvaus ihmisestä. Lukija voi jo nähdä kauas tulevaisuuteen, jossa Isometsän ihmisarvo yhä edelleen ja ikuisesti tulee tiivistymään tuohon yhteen sanaan, ”doping-urheilija”.

Kirvesniemeä kuvaavia negatiivisia ominaisuuksia olivat: Sinäkin Brutukseni

Aluksi tuttu kliseeksi muodostunut lausahdus tuntuu osuvalta kuvaamaan Kirvesniemeä. Aidon pettymyksen kuvastajana luotettavan ystävän pettäessä se sitä onkin. Mutta jos muistetaan, että Brutus oli murhaaja, joka petti ja tappoi parhaan ystävänsä Cesarin, tuntuu dopinghiihtäjään vertaaminen hieman liioitellulta.

Jauhoa kuvaavia negatiivisia ominaisuuksia olivat robotti ja se, ettei hänen silmissään ollut enää samaa iloa, valoa ja kirkkautta kuin ennen sekä dopingista kiinnijäänyt hiihtäjä.

Robotti viittaa huippu-urheilun koneajatteluun ihmisruumiista, Jauho on tehnyt itsestään robotin, se kai selittää hänen menestyksensäkin. Jauhon silmissä ei ole enää iloa ja valoa ja kirkkautta, noita reippaan viattoman urheilijan piirteitä, jotka urheilun hyvään kertomukseen kuuluvat. Ne ovat poissa, hän on langennut. Kuvaus sopii myös perinteiseen naisen rooliin uhrina ja toisaalta tapahtumien kohteena, nainen ei itse elä elämäänsä, vaan hänelle tapahtuu ja tehdään asioita (Kari 2001, 185).

7.2.3 Koonti

Lahden tapahtumien kulku noudatteli monessa kohtaa antiikin draaman lakeja: aluksi olivat yksilön suuruus ja hänen saavutuksensa, hänen palvontansa, ylimielisyys ja lopuksi sankarin sortuminen (ja tuhkasta uusi nousu). Tällainen tapahtumien kulku sopii erinomaisesti medialle, joka rakentaa siitä oman draamansa. (Perko 2001, 73.) Kantola ja Koski ovat myös useissa yhteyksissä todenneet median käyttävän säännöllisesti draaman peruskuvia kertoessaan mm. urheilusta. He toteavat myös draaman aina sisältävän moraalisen opetuksen, joka tavanomaisesti kuvastaa yhteiskunnan vallitsevia arvoja. Kantola toteaa lopuksi, että julkisuudessa draama voi jäädä myös ratkaisemattomaksi ja tällöin sen jännite jää elämään. (ks. Kantola ym. 1999 ja Koski 2001.)

Analysoimissani lehdissä urheilijat esitetään melko positiiviseen sävyyn, eikä heiltä tivata vaikeita asioita dopingin taustoista jne. heidän annetaan hyvin pitkälle kertoa omasta ”kriisistään” ja siitä toipumisesta. Tämä sopii Kosken (2001, 173) kuvaukseen aikakauslehdistön nykyisestä kirjoitustyylistä, joka suosii lämmintä empatiaa ja syväluotaamista tavoittelevia henkilö- ja julkisjuttuja.

Tätä draamaa luodessaan lehdistö keskittyy mielellään viihdyttävien efektien valitsemiseen ennemmin kuin tiukkaan pitäytymiseen faktassa. Yleisö pitää tarinoista, eikä niissä itsessään olekaan mitään pahaa. Median valta on kuitenkin suuri, jos se käyttää tarinoita valheellisen todellisuuden luomiseen tai oman arvomaailmansa ja etunsa pönkittämiseen ollaan väärällä tiellä. Esimerkkinä Sydneyn olympiakisojen aikainen mediakohu Australiaan muuttaneen väestön ja aboriginaalien sovusta, jonka väitettiin syntyneen aboriginaalijuoksijan menestyksen myötä. Tässä journalistit loivat huikean tarinan ja uskottelivat yksittäisen urheilusaavutuksen uskomattomaan voimaan. Pelkästään se muka pystyi pyyhkimään pois vuosikymmenten riidat.

Tätä ilmiötä voidaan selittää monilla syillä, yksi lienee se, että urheilijat ovat tosiaan itse antaneet nämä haastattelut, eivätkä siten ole antaneet lupaa puhua muusta. Toiseksi media tarvitsee urheilijoita sankareina, langennut sankari on täydellinen tarinana, se myy lehtiä.

Lisäksi urheilusta kirjoittavat lehdet ovat osa urheilukoneistoa, joka pitää yllä kuvaa huippu-urheilijoista sankareina, lehdet ovat luoneet nuo sankarit kansalle ja haluavat myös pitää niistä kiinni lukijamääriensä takia.

Onko varovaisuuteen yksi syy Jari Räsäs-jutusta noussut valtava kohu ja yritys palauttaa lehdistö ruotuun? Oltiinko varovaisia, ettei työpaikka olisi ollut vaarassa? Tutkiva journalismi oli vähissä. Sitä esitti ainoastaan Jari Porttila, jonka motiiveista voi olla montaa mieltä. Kirjoittihan hän tovi käryjen jälkeen yhdessä Isometsän kanssa kirjan ”Karpaasin käry”, jossa asiaa selvitettiin Isometsän näkökulmasta. (ks. myös Perko 2001.)

Analyysin tulokset mukailevat urheilujournalismin perinteistä linjaa, urheilijoista varsinkaan miesurheilijoista ei sanota pahaa sanaakaan, heistä ei juuri löydy negatiivisia ominaisuuksia tai piirteitä. Negatiivisestikin ymmärrettäviä asioita saatetaan kuvata, mutta ne esitetään itsestään selvyyksinä ja oikeina ratkaisuin, kuten se, että mieshiihtäjän vaimo luopuu kaikista urasuunnitelmistaan miehensä vuoksi ja jää kotiin huolehtimaan lapsista. Asiaa ei kritisoida mitenkään, näin hyvän vaimon tuleekin tehdä. Samaa ilmiötä ovat aiemmin tutkineet Veijola ja Jokinen (2001, 212) tutkimuksessaan ”Voiko naista rakastaa”. Heidän mukaansa nainen kuvattiin aikakauslehdissä vaikenevaksi, hymyileväksi vaimoksi, joka oli olemassa vain miehen ja hänen lastensa taustahahmona.

Hiihtäjät antoivat haastatteluja doping-kärynsä jälkeen melko eri tavoin. Jari Isometsä antoi vain yhden haastattelun heti tapahtuman jälkeen. Virpi Kuitunen ja Janne Immonen eivät antaneet lainkaan haastatteluja. Harri Kirvesniemi antoi kolme haastattelua heti tapauksen jälkeen. Milla Jauho antoi neljä haastattelua, joista yhden yhdessä Kirvesniemien kanssa. Nämä neljä haastattelua jakautuivat melko tasaisesti puolentoista vuoden ajalle Lahden tapahtumien jälkeen. Mika Myllylä antoi kaksi haastattelua, toisen yhdessä vaimonsa kanssa, molemmat noin yhdeksän kuukautta tapauksen jälkeen.

Kosken mukaan perheen käyttö kriisitilanteissa on ollut mm. poliitikkojen suojautumiskeino jo vuosia. Hän nostaa esimerkeiksi Nixonin ja Clintonin. Samalla hän ihmettelee, mikä näissä läpinäkyvissä tempuissa oikein vetoaa ihmisiin, kun ne tuntuvat toimivan joka kerta. (Koski 2001, 128.) Lehtijutuista näkyi selvästi miten hiihtäjät käyttivät perhettään hyväksi sympatiapisteiden toivossa, toimittajat eivät tätä ilmiötä kuitenkaan havainneet, tai ainakaan kommentoineet mitenkään. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ollut tässä tutkimuksessa lähteä tulkitsemaan hiihtäjien elämää ja valintoja, vaan nimen omaan keskittyä aikakauslehtien tarjoamaan kuvaan heistä.

8 POHDINTA

Jos Lahden tapahtumat nähdään sankaritarinana, ne eivät johda sankarin kuolemaan, vain valtavaan koettelemukseen, josta on päästävä yli. Vain sankari pystyy pääsemään yli kiirastulen. Sankareita ei kuitenkaan hylätä, lehtijutut pitävät hiihtäjiä edelleen sankareina, paluuta odotetaan jo. Dopingkaan ei riitä kaatamaan sankaria, sankarin asema säilyy, vaikka se on saavutettu epärehellisesti, huijaamalla. Hiihtäjä on edelleen mestarihiihtäjä, eikä lehdissä kyseenalaisteta sitä, olisiko hän ollut sitä puhtain keinoin? Mitä tämä kertoo yhteiskunnastamme: onko se arvojen rappiota, valtavaa sankarin ja esikuvan kaipuuta vai jotakin aivan muuta. Kenties se on taloudellisen voiton tavoittelua ja omien jalansijojen pönkittämistä?

Yhteiskunnassa se osa, jolla on valta pyrkii säilyttämään vallan itsellään. Joukkotiedotus on osa tätä valtaa pitävää osaa, samoin urheilukoneisto. Jos urheilu todettaisiin julkisesti sairaaksi ja pahaksi asiaksi, se menettäisi rahansa ja valtansa. Urheilu ja journalismi ovat symbioottisessa suhteessa, kuten aiemmin todettiin, tämä selittää osaltaan urheilujournalistien laimean kiinnostuksen urheilu-ilmiön monipuolisempaan ja objektiivisempaan tarkasteluun.

Uskon, että Pänkäläinen (1998 & 1998), Perko (2000 & 2001), Virtapohja (1998) ja Pyykönen (1996) ovat pitkälti oikeassa puhuessaan suomalaisen urheilujournalismin ja muun ”urheilukoneiston” symbioosista sekä urheilusta kansaa yhdistävänä voimana. Oma tutkimukseni on heidän kanssaan saman suuntainen niiltä osin, että myös siinä urheilijoista luotiin sankarikertomusta, vaikka siihen ei välttämättä olisi ollut aihetta. Urheilijoista kertovissa jutuissa korostettiin suomalaisia yhdistäviä piirteitä, kuten kotia, uskontoa, ja isänmaata sekä urheilu nähtiin kirjoituksissa kyseenalaistamattoman positiivisena asiana. Doping kuvattiin negatiivisena ilmiönä, mutta sitä ei pohdittu tai käsitelty syvemmin. Piirre on mielenkiintoinen, koska doping oikeastaan vaiettiin pois kaikissa urheilijoiden haastatteluissa, vaikka kaikkien haastatteluiden syynä oli juuri tuo dopingkäry.

Tätä taustaa vasten aikakauslehtien tavan pitää urheilusankarit sankareina, kaiken jälkeenkin, voisi nähdä, jopa yrityksenä säilyttää kansallista hegemoniaa ja toisaalta puolustella muunkin yhteiskunnan arvomaailmaa, jota urheilun ongelmat itse asiassa heijastavat. Tämä on tutkimuksen kannalta myös oleellista, koska on selvää, että joukkotiedotus pyrkii ja pystyy vaikuttamaan ihmisten ajatuksiin. Näin ollen lienee syytä kriittisesti arvioida myös sitä tapaa ja arvoja, millä ne sen tekevät. Kun tulee tietoiseksi niistä mekanismeista, jotka joukkotiedotuksen ja urheilujournalismin takana ovat, on myös helpompaa arvioida niitä kriittisesti ja olla nielemättä purematta kaikkea sitä, mitä tiedotusvälineet totena kertovat. Hallitsevan järjestelmän sisältä on vaikeaa nähdä ja arvostella sen puutteita, varsinkin jos kokemusta tai mallia muunlaisista mahdollisuuksista ei ole tarjolla.

Uskallankin väittää, että aikakauslehdet pitävät osaltaan vahvasti yllä vallitsevia tai ennemminkin perinteisiä arvoja ja valtasuhteita. Ne eivät niinkään pyri tuomaan esiin uusia vaihtoehtoisia arvoja tai ajattelutapoja, vaan toimivat eräänlaisena konservatismen linnakkeena. Tähän liittyvät esimerkiksi näiden lehtien naiskuva ja tasa-arvonäkemykset, ei niinkään selvinä kannanottoina, vaan sivulauseissa ja sanomatta jättämisissä. Samoin urheilu nähdään edelleen voimakkaasti ”hyvänä kertomuksena” ja ”kansaa yhdistävänä voimavarana”, joka käsitys on kuitenkin jo aikaa sitten romuttunut esimerkiksi tutkijapiireissä. Edelleen pidetään yllä perinteistäkin perinteisimpiä arvoja: perhettä, jolla tarkoitetaan nimenomaan ydinperhettä, työtä, uskontoa ja isänmaata. Urheilijat, joita haastatellaan työnnetään väkisin näihin muotteihin tai sitten haastateltavat valitaan sen mukaan, mitä arvoja he edustavat. Kuitenkin kuva hiihtäjistä on jo niin vanhentunut, että uskoisin esimerkiksi kaupunkien nykynuorisolle olevan täysin mahdotonta samaistua heihin. Kuva hiihtäjistä edustaa ehkä osaltaan jakoa kaupunkiin ja maaseutuun, mutta myös eroa sukupolvien välillä, aikakauslehtien pääkohderyhmä ei ole nuoriso ja sen huomaa tavasta, jolla urheilijoita kuvataan.

Vaikka fraasin mukaan mediavoimat ovat kasvottomia, voi mielestäni esittää kysymyksen: onko todella näin? Totta on, että päätoimittajat eivät välttämättä tule kasvoineen julkisuuteen, mutta Suomessakin ollaan edetty siihen pisteeseen, että pari suurta yhtiötä hallitsee kansallista mediaamme jo melkoisella monopolilla.

Löytyisivätkö näiden yritysten takaa kasvot medialle? Vanha sanonta kuuluu ”tieto on valtaa”, voiko siis todeta, että kun hallitsee tiedotusvälineitä hallitsee kaikkea?

Medialle voisikin sanoa olevan tyypillistä eräänlainen kaksoisluonne, toisaalta valppaan vahtikoiran toisaalta kepeän viihdyttäjän. Näiden puolten yhdistyminen ja sekoittuminen toisiinsa ja siitä seuraava haaste medianlukutaidolle on mielenkiintoinen ilmiö, jonka tutkiminen tarjoaisi valtavasti haastetta ja mahdollisuuksia. Seuraavat kaksi Kosken (2001) käyttämää sitaattia valottavat mielestäni melko osuvasti median asemaa ja siihen kohdistuvia asenteita nykyhetken Suomessa.

”Nykyisellä tekniikalla ihmiset voidaan panna näyttelemään rooleja, jotka edustavat muuta kuin heidän haluamiaan. Kenet hyvänsä voidaan nykyisellä tekniikalla saada näyttämään naurettavalta.”

- Mauno Koivisto

“Ne ovat saaneet viikolla tavallisuudesta tarpeekseen, ei niitä kiinnosta hiljainen ja hyvin käyttäytyvä ihmisolento, sellaisia on omassa ja naapurin olohuoneessa tungokseen asti”

- Kari Hotakainen

Sodan jälkeiselle jälleenrakentamisen ajalle oli tyypillistä urheilun valjastaminen nuoren Suomen kehityksen symboliksi ja kansakuntaa yhdistäväksi tekijäksi. Tuolloin urheilijat taistelivat vielä koko kansakunnan sotaa maamme aseman vakiinnuttamiseksi maailmalla. Tuon pyhän tarkoituksen kyseenalaistaminen ei tunnu olevan vieläkään sallittua. Urheilun symboliarvo ei välttämättä ole enää Suomellekaan entisenlainen. Nykyisen urheilujournalismin pitäytyminen edelleen vahvasti sankarinpalvonnassa, isänmaallisuudessa ja urheilun hyvässä kertomuksessa voisi selittyä ennemminkin taloudellisilla pyrkimyksillä ja tutun perinteen jatkamisella.

Siinä ehkä tämän tutkimuksen anti tiivistettynä. Tutkimuksen tekeminen oli erittäin antoisaa puuhaa ja kun siihen lopulta oikein pääsin käsiksi en malttanut aivan heti lopettaakaan. Itselleni tämä työ antoi jälleen lisää tietoa ja ymmärrystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen lainalaisuuksista, urheilumaailman ilmiöistä, sekä lisäksi perehdyin monipuolisesti laadullisen tutkimuksen ja mediatutkimuksen metodiikkaan. Työn ongelmana tahtoi olla aiheen tarkka rajaaminen ja toisaalta oikean metodin löytäminen ja sen käyttäminen. Tällä kertaa ratkaisuni olivat nämä, ensi kerralla voin toivottavasti oppia virheistäni.

Voin sanoa, että tutkimukseen käyttämäni työmäärä on ollut suhteellisen suuri. Tuntuu kuitenkin siltä, että ajatukseni ovat selkiytyneet huomattavasti sitten viime kesän, kun aloittelin tämän tutkimuksen tekemistä. Nyt ymmärrän myös sen, että laadullinen tutkimus on prosessi, joka vaatii tekijältään huolellista paneutumista asiaansa.

Kiinnostava jatkotutkimushanke voisi olla eri maiden lehtikirjoittelun vertaaminen toisiinsa Lahden tapahtumien aikana. Lehtikirjoittelua muihin Pohjoismaihin vertaamalla voitaisiin mahdollisesti selvittää mitkä urheilujournalismin piirteet ovat kansallisia ja mitkä kansainvälisiä. Myös eri tahojen (hiihtäjät, toimittajat, urheilujohtajat, dopingviranomaiset, valmentajat, katsojat ja hiihtäjien perheenjäsenet) suorat haastattelut olisivat onnistuessaan varmasti erittäin mielenkiintoisia ja palkitsevia tutkimuskohteita.

Jos mainitsen asioita, joita olisin voinut tehdä toisin niin olisin varmasti monessa kohtaa voinut hioa kieltäni erityisesti lähdeviittauksia käyttäessäni. Lisäksi voisinkin enemmän perustella kannanottojani ja tulkintojani, jotka saattavat monessa kohtaa olla melko voimakkaita.

Olisin myös käyttänyt mielelläni vielä enemmän lähteitä ns. teoriaosassa, monta hyvää lainausta jäi käyttämättä ja monta kiinnostavaa kirjaa on vielä lukematta. Luulen kuitenkin, että työni vastaa melko kattavasti tutkimusongelmaani, on persoonallinen, mielenkiintoinen ja pystyn siinä nostamaan esiin uusiakin näkökulmia tutkittavasta aiheesta sekä samalla käsittelemään jonkin verran myös alan kirjallisuutta.

Huomion arvoista on myös se, etten nojaa työssäni mihinkään valmiiseen tutkimuksen malliin tai kaavaan, vaan olen edennyt läpi tutkimukseni omaa ajatteluani käyttäen ja huolellisen pohdinnan jälkeen tehnyt menetelmävalintani, kirjallisuutta lukemalla olen lähinnä saanut vahvistusta ratkaisuilleeni sekä monipuolisuutta ja syvyyttä tekstiini ja tulkintoihini.

LÄHTEET

- Allardt, E. 2001. Urheilu kansakunnan rakentajana. Teoksessa: Roiko-Jokela, H & Sironen, E.(toim.) Urheilun etiikka ja arki. Jyväskylä: Atena . 13-26.
- Eichberg, H. 1987. Liikuntaa harjoittavat ruumiit. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Hartiala, K. 1997. Urheilun kahdet kasvot. Terve sielu terveessä ruumiissa vai rahan ja dopingin vallassa? Huhmari: Karprint.
- Havaste, P. 1998. Tarzan ja valkoisen miehen arvoitus. Tutkimus maskuliinisesta identiteetistä Edgar Rice Burroughsin Tarzan –sarjassa. Helsinki: LIKE.
- Heidegger, M. 2000. Oleminen ja aika. Suom. R. Kupiainen. Tampere: Vastapaino.
- Heikkala, J. 1994. Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: Likes.
- Hemánus, P. 1975. Propaganda sanomalehdissä. Keuruu: Otava.
- Hentilä, S. 1987. Teoksessa: Alapuro, R, Liikanen, I, Smeds, K & Stenius, H, (toim.) Suomi liikkeessä. Helsinki: Kirjayhtymä. 224.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 1998. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino.
- Itkonen, H. 1997. Urheilun uhrit. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro XIV. Tampere: Tammer-paino.
- Kallio, K. 1985. Huippu-urheilu ja yhteiskunta. Teoksessa: A. O. Arponen & O. Pekkarinen. Helsinki: SVUL. 104-110.
- Kantola, A. 1999. Tärkeintä on olla aito. Poliittisten uutisten dramaturgia. Teoksessa: Kantola, A, Moring, I & Väliaverronen, E. Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino .122-148.

Kantola, A, Moring, I & Väliverronen, E. 1999. Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino .

Kari, J. 2001. Naiseuden kuperkeikka - ”hiihtoäiteen” tarinoita. Teoksessa: Roiko-Jokela, H, Sironen, E. Urheilun etiikka ja arki. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2000. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 183-206.

Klemola, T. 1991. Liikunta tienä kohti varsinaista itseä. Liikunnan projektien fenomenologinen tarkastelu. Tampereen yliopisto: Tampere.

Koski, M. 1992. Matti on Matti. Teoksessa Sironen, E, Tiihonen, A, Veijola, S. Urheilukirja. Tampere: Vastapaino. 153-170.

Koski, M. 2001. Julkisia Eläimiä. Helsinki:WSOY.

Koski, T. 2000. Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkeinä jooga ja zen-budo. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Matematiikan, tilastotieteen ja filosofian laitos. Tampere: Cityoffset Oy.

Kurjensaari, M. 1973. Teoksessa: Heinilä, K & Wuolio, J. Huippu-urheilu ja yhteiskunta. Jyväskylä: Jyväskylän Kesä. 13.

Lindefelt, M. 2001. Voiko tervettä sielua terveessä ruumiissa parantaa? teoksessa Roiko-Jokela, H, Sironen E. Urheilun etiikka ja arki. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2000. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 45-62.

Luostarinen, H & Väliverronen, E. 1991. Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Tampere: Vastapaino.

Moring, I. 1999. Tee se itse- teoria. Grounded theory media tutkijan työkaluna. Teoksessa: Kantola, A, Moring, I & Väliverronen, E. Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino Oy. 229-258.

Näre, S. 1991. Tyttöjen ja poikien sankarikäsityksiä. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1992. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen Keskus ry.

- Orajärvi, S. 1999. Sukupuolten representaatiot parisuhdevisailuissa. Teoksessa: Kantola, A, Moring, I & Väliverronen, E. Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino Oy. 170-199.
- Perko, T. 2000. Konnia ja sankareita. Doping-pommin pitkät varjot. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Perko, T. 2001. Konnia ja sankareita 2. Myrskyvaroituksesta sinivalkoiseen lankeemukseen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Puhakainen, J. 1995. Kohti ihmisen valmentamista. Tampere: Taju.
- Puhakainen, J. 1997. Kesytetyt kehot. Tampere: Tampere University Press.
- Pyökkönen, T & työryhmä. 1996. Liikunta aikakauslehtien vankina. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro IX. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Pänkäläinen, S. 1998. Suomalainen urheilujournalismi. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro XV. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Pänkäläinen, S. 1998. Urheilujournalismin musta-aukko. Teoksessa: Vetterniemi, E (toim.) Piikki lihassa, unelma puhtaasta urheilusta. Tampere: Akilles. 52-93.
- Selin, S. 1973. Teoksessa: Heinilä, K & Wuolio, J. Huippu-urheilu ja yhteiskunta. Jyväskylä: Jyväskylän Kesä ry. 50.
- Sironen, E. 1995. Urheilun aika ja paikka. Jyväskylä: Likes.
- Tiihonen, A. 1996. Menikö maitohapoille? Tampere: Vihreä sivistysliitto ry.
- Tiihonen, A. 2002. Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: oikeita miehiä –ja urheilijoita. Liikunnan kansanterveyden julkaisuja 134. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Tossavainen, J. 2002. Kylmä maraton (urheilukirja). Helsinki: Like.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Valtonen, S. 1999. Hyvä, paha media, diskurssianalyysi mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa: Kantola, A, Moring, I & Väliverronen, E. (toim.) Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino Oy. 93-121.
- Veijola, S & Jokinen, E. 2001. Voiko naista rakastaa? Avion ja eron karuselli. Juva: WSOY.
- Viitanen, J. 1973. Teoksessa: Heinilä, K & Wuolio, J. Huippu-urheilu ja yhteiskunta. Jyväskylä: Jyväskylän Kesä ry. 50.
- Virtapohja, K. 1998. Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Vuolle, P. 1973. Teoksessa: Heinilä, K & Wuolio, J. Huippu-urheilu ja yhteiskunta. Jyväskylä: Jyväskylän Kesä ry. 112.
- Väliverronen, E. 1999. Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa: Kantola, A, Moring, I & Väliverronen, E. Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-paino Oy. 13-39.
- Väyrynen, R. 1987. Teoksessa: Pyykkönen, T. Urheilun kansallinen merkitys. Tampere. 2-7.
- Väyrynen, R. 1994. Nationalismi nakertaa urheiluaatetta. Teoksessa: Pyykkönen T. (toim.) Lihan ihmemaassa. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja nro 138. Tampere: Tammer paino Oy. 29-40.

Artikkelit:

- Ilmanen, K. 2002. Kasvatamme ihmistä: urheilun hyvä kertomus ammattikunnan lehdessä 1936-1991. Liikunnan opettaja 2002: 2. 28-31.
- Pirinen, R. 1999. Sukupuoli sanomalehtien urheilusivuilla. Tiedotustutkimus 1999:2. 30-43.

Salakka, M. 1995. Rimpuilevaa rakkautta. Risto Ulmalan tie tiedotusvälineiden sydämiin, pois ja takaisin. Tiedotustutkimus 1995: 2. 55-64.

Sironen, E. 1986. Pelastus ruumiista? Kulttuurivihkot 1986: 5. 6-11.

Painamattomat lähteet:

Ripatti, K. 2001. Klassikko kirjojen kansissa –urheilun hyvä kertomus suomalaisessa urheiluromaanissa. Jyväskylän Yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasosiologian Pro gradu –tutkielma.

Virtapohja, K. 1996. ”Se on siinä !” Tutkimus jääkiekon maailmanmestaruudesta, mediasta ja urheilusankaruuden tuottamisesta. Lisensiaatin työ. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos 1996. 145.

Lehdet/ aineisto:

Hakamo, T. 2002. Suvi Myllylä siirtyy karpaasin kotijoukoista yrittäjäksi ”Nyt on minun vuoroni”. MeNaiset 2002:30.12-15.

Kasanen, T. 2001. Mika Myllylä pyhimyksestä ihmiseksi. Anna 2001:46.20-23.

Lyytinen, J. 2001. Harri Kirvesniemi myöntää nöyränä: ”Marja-Liisa tiesi koko ajan”. Seura 2001:10.14-17.

Porttila, J. 2001. Jari Isometsän ja Johannan piinaviikot ”Halusin olla paras”. Apu 2001:10.34-37.

Pouta, H. 2001. Marja-Liisa Kirvesniemi ja Milla Jauho: ”Itketty on ja paljon. Apu 2001:10.38-39.

Talvitie, L. 2001. Horisontissa pilkkottaa jälleen toivo. MeNaiset 2001:41.8-11.

Talvitie, L. 2001. Nyt tiedän tuskansietokykyni. MeNaiset 2001:12.18-21.

Talvitie, L. 2001. Millan valinnat. *MeNaiset* 2002:24.27

Tuppurainen, M. 2001. Marja-Liisa Kirvesniemi: ”Olen onnellinen, kun minulla on tuommoinen mies”. *Anna* 2001:11.30-32, 34.